

לק"י

קונטרס

התנא האלקי

**בדבר חומרת האיסור
לומר 'התנא האלקי' בפתח,
בשירת 'לכבוד התנא האלקי',
אלא צריך לומר בחירק**

**נאסף וסודר מתוך שיעוריו
של רבינו עמוד ההוראה
מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א
מגדולי פוסקי הדור ומחזיר עטרה לישנה**

**אסף וערך הצב"י מאיר אהרוני יצ"ו
פה עיה"ק בני ברק
א"ר ה'תשפ"ה לבריאת העולם ב'של"ו לשטרות**

חסיבה ה' לטובים

הוצאות הדפסת קונטרס זה נתדמו לזכות

אבי מורי רבי אהרן בן דוד שליט"א
ולחלחת כל משפחתו, לנחת דקדושה מכל יוצאי חלציו
בבריאות איתנה ונהודא מעליא

רבי אליה בן איתן לוי שליט"א
ולכל משפחתו

זכות התנא רבי שמעון בר יוחאי תעמוד להם ולכל משפחתם
ולכל התורמים להדפסת קונטרס זה
לברכה והצלחה בכל מילי דמיטב

הזכיות אינן שמורות
ומצוה להפיץ ולפרסם עניין חשוב זה

יוצ"ל בסיוע "נתיבות מהרי"ץ"

להערות והארות ניתן לפנות:

0527101483

netivotmaharitz@gmail.com

עימוד ועיצוב:

ברקאי 0527148628

תוכן הענינים

מבוא.....ז

ביאור דברי מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים, על פסקת בר יוחאי וכו' שמן ששון

מחבר'ך.....ט

תגובה לשאלות בעניין החסידים וההונגרים השרים בל"ג בעומר ומבטאים את המלה 'האלהי' בפתח תחת האות ה"א, בפיט לכבוד התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי, שזהו חירוף וגידוף, ושמה זאת גם סיבה להריגת מ"ה הנספים באסון ל"ג בעומר במירון, כי אלה"י בגימטריא מ"ה עם הכולל,

וזה חידוש מרעיש.....י

באור הענין שרשב"י נקרא 'פני האדון יי'.....יז

בענייני חירוף וגידוף, לא משנה מה הכוונה אלא כיצד היא האמירה,

ודוגמאות לכך.....יז

אפילו בפיוטים ושירים, אם עיוות את המלים מחוסר השגחה, הוא מבזה

בכך את השי"ת, והשגגות נחשבות כזדונות.....כ

התייחסות למ"ש בספר נפש חיה על מגילה דף כ"ד: לגבי רבינו הקד' שאמר לרבי חייא, איזיל אימא ליה וכו' וחיכיתי ליי' וגו' לא נמצאת מחרך ומגדף וכו', ומ"ש רש"י שם כי מקרא זה בספר ישעיה, ותירוצים

על קושיותיו וכו'.....כב

המשך בעניין החסידים וההונגרים השרים בל"ג בעומר ומבטאים בפיוט לכבוד התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי, שזהו חירוף וגידוף, והבדל בין שיבושם בהחלפת צירי לפתח לבין החלפת חירק לפתח בנ"ד שזהו יותר

חמור, ודוגמאות נוספות לכך.....כה

שאין הבדל בין זה, ובין ארוממך אלהי המלך, אמרתי אלהי אתה [תהלים ל"א, ט"ז] וכיו"ב. וכן הדבר הזה בכל מלת אלהי בצירי, כמו אלהי עולם, אלהי אליהו, אלהי אדוני אברהם, וכדומה, שהקורא אותם כמו בפתח, הוא עושה

את העולם ואת אליהו, לאלוהיו ח"ו.....כז

בירור העניין כי בזמן שאירע האסון בל"ג בעומר במירון, אכן שרו אז את הפיוט 'לכבוד התנא האלוהי, רשב"י, בניקוד פתח, שזהו חירוף וגידוף. התאמתות הדבר שבאותו זמן שקרא האסון שרו את השיר 'לכבוד התנא האלוהי. כט

בעניין ארבעים וחמשה הרוגי אסון מירון, תיעוד חדש מאחד הניצולים, וחובת הזהירות שלא לומר בשיר, לכבוד התנא האלקי בפתח, שהוא חירוף וגידוף, אלא בחירק. לג

בשבח המודעות שפורסמו בעניין שלא לשיר 'לכבוד התנא האלוהי' בפת"ח, אלא האלוהי בחירק. לה

תוספת דברים בעניין השרים 'לכבוד התנא האלוהי' בפת"ח, במקום האלוהי בחירק, והתייחסות לטענה כי כביכול זהו מבטאם של חסידי הבעש"ט, כי הדבר אינו נכון אפילו לפי שיטתם. לו

תוספת דברים בעניין השרים 'לכבוד התנא האלוהי' בפת"ח, במקום האלקי בחירק, שזהו חירוף וגידוף אפילו לפי שיטת חסידי הבעש"ט. מו

השלמה בעניין הטעות בניקוד השיר לכבוד התנא האלקי, ומה שהשיב אחד הרבנים למרן שליט"א על כך. מט

תגובות להערות והארות משיעורים קודמים בעניין זה, ובעניין לכבוד התנא האלקי (בחירק), ובעניין המלה חנוכיה, שצריך לפרסם זאת ביתר שאת. נ

מעשה המובא בגמ' הדומה למה שאירע בל"ג בעומר בעה"ר. נד

ביאור נפלא מי הוא אותו אדם שנמעך ומה גילגולו. נד

בעניין הנ"ל, מח' אביי ורבא בעניין הנס בסגירת דלתות העזרה. נה

הערות על מש"כ בחידושי ר' משה מאימראן בהסבר מח' אביי ורבא. נו

חשבון דברי המדרש כמה אנשים נכנסו לעזרה. נז

דיוק גירסת המדרש 'פסח מעוכן' - ביאור הלשון 'לימוד' קטגוריא. נז

מספד ממרן רבינו שליט"א על אסון מירון. נט

מספד ממרן רבינו שליט"א על אסון מירון עם ביאור. סא

תוכן עניינים מפורט

ט	בר יוחאי נמשחת אשריך, שמן ששון מחברריך
	שאלה בענין השרים בל"ג בעומר לכבוד התנא האלוקי בפתח, ותשובה
י	ממרן שליט"א.....
יא	חידוש מרעיש-אלהי בגימטריא מ"ה עם הכולל.....
יב	אלהי האות ל' בקמ"ץ או בחולם, ובכל אופן לא עם ו'.....
יג	השערת מקור הטעות.....
	הדרשה של 'ודילוגו עלי אהבה' [שהש"ר ב' ד'] היא דווקא לעמי הארצות אבל
יח	מי שיכול לתקן חייב לתקן
כו	נראה ששורש טעות זאת ממבטא החסידים וההונגרים שמחליפים צירי בפתח.....
	וכן הדברים אמורים גם לגבי אדוני בצירי, כמו אדוני יוסף, אדוני הארץ,
	שהקורא אותם כמו אדוני בפתח, נראה כמזכיר שם ה' לבטלה, ומשנה את
כז	משמעות המלה.....
	אמנם לגבי התפילות יש ללמד עליהם זכות, אך בנושא דידן אין שום תירוץ
כח	וחייבים לתקנו.....
כט	שיבוש נוסף בשיר 'זוכיני לגדל', שאומרים 'אויבי' במקום 'אוהבי'
לב	תוספת לענין הגימטריא מ"ה עם הכולל.....
לו	תשובה לטענה שכך הוא ההיגוי שלהם, שפה אף לפי שיטתם זו טעות.....
	ברוך ה' התחילו לתקן את הדבר, והסכמה מהרה"ג אשר וייס שליט"א שזהו
לח	חירוף וגידוף.....
	התייחסות לטוען כי 'האלוקי' בפתח פירושו איש האלהים, כמו שאומרים
טל	'יהודאי', וכן כמו 'צדיקאי'
מ	דחיה לטוען שטעות זו היא בעיא לספרדים ולתימנים.....
מה	דבר פלא קודם האסון שרו שם את השיר הנ"ל 45 פעם.....

הלימוד בקונטריס זה יעמוד
לעילוי נשמת
מ"ה הקדושים
שנספו באסון מירון ה'תשפ"א

ובתוכם
הבחור החשוב
ישיר ז"ל
בן ידידנו הרב
מאיר ליאור מועלם שליט"א
תנצב"ה

מבוא

ישמחו הקוראים וישישו המעיינים בצאת קונטרס מיוחד זה בדבר חומרת האיסור באמירת התנא האלקי בפתח בשיר לכבוד התנא האלקי, מתורתו של מרן רבינו שליט"א אשר מאיר דרכנו ונתיבותינו, בדרך ישרה, אשר מבין כל הלומד בשע"ה. שזוהי הדרך בה ילך, ובה יעלה מעלה מעלה במעלות תורתנו הקדושה. הנה נרתמתי בעזר האל לאסוף לערוך ולסדר קונטרס זה בעקבות קריאתו של מרן שליט"א, שאמנם יש אשר הבינו את חומר האיסור לומר האלוקי בפתח, אבל ישנם רבים שעדיין לא הבינו, וישנם אשר מנסים ללמד זכות על השרים כך, או מנסים לתרץ זאת ולהכשיר הדבר. עקב כך גבר הצורך לאסוף דבריו של מרן שליט"א משיעוריו שנמסרו בשנים האחרונות. שם בירר וליבן הדבר בכמה נפות והראה אשר אין בדבריהם ממש כלל. והורה שאין להעמיד הדבר כך, אלא צריך להתריע על מכשלה מצויה זו, ואשרי כל המפרסם דברים אלו שמציל רבים מחטא ועוון של חירוף וגידוף כלפי מעלה רח"ל.

אסיים בדברי שבח והודאה למרן רבינו שליט"א אשר משקיע רבות, ללמדנו דרך האבות. וכן לאלפינו בינה ודעת בשיעורו השבועי בכל מוצש"ק במשך שנים רבות. וכן חובה נעימה עלי להודות לידידנו איש חיל רב פעלים חתנא דבי נשיאה הרה"ג יאיר תם שליט"א שמשקיע את כל כולו למען קיום והעמדת בית המדרש להוראה ודיינות 'נתיבות מהרי"ץ' אשר בו אני זוכה ללמוד, וכן הפצת וחיזוק מסורת אבות בכל מוסדות תבל. ואזכיר לשבח להני תרי צנתרי דרבנן שעזרוני וסייעו לי רבות הרב שלמה גרשי והרב יוסף כהן תהי משכורתם שלימה מעם ה'. והחוט המשולש לא במהרה ינתק ה"ה הרב עוז שלום ערק המנצח על המלאכה במסירות רבה. ולא אחשוך פי מלהודות לנוות ביתי שתח"י על העזרה והמסירות העידוד והחיזוק להסיר ממני כל מכשול ועיסוק אחר מלבד עסק התורה, עם כל המניעות והטרדות שהיו לי בעריכת קונטרס זה.

צצ"ק מאיר אהרני יצ"ו

הדפסת קונטרסים זה
נתרמה על ידי
הרב אליהו סאיצקי הי"ד
ארה"ב

לטובת נשמת אביו
שלמה זלמן
בן יחזקאל ז"ל
תנצב"ה

חלק א' - מתוך השיעור השבועי במוצאי שבתות "שערי יצחק"

ביאור דברי מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים, על פיסקת בר יוחאי וכו' שמן ששון מחבר'ך

- בר יוחאי נמשחת אשר'ך, שמן ששון מחבר'ך.
מה פירוש העניין, 'שמן ששון מחבר'ך'? רשב"י לקח מחבריו 'שמן ששון'?
מפרש מהרי"ץ [בעץ חיים דף ק"א ע"ב] כך, ר"ל יותר מחבר'ך.

מעלת רבי שמעון בר יוחאי, היא יותר משאר התנאים. כידוע, אי אפשר להשוות את שאר התנאים לרשב"י, כאשר רואים בהרבה מקומות, כגון בגמ' מסכת שבת דף י"א, כגון רבי שמעון בר יוחאי וחבריו, שתורתן אומנותן. דהיינו, שלא פסקו מן הלימוד, אפילו לצורך פרנסה. 'תורתם אומנותם'. תורתם היתה המקצוע שלהם. לכן אנחנו אומרים את הפיוט בר יוחאי בשבת, כי רשב"י נקרא שבת – כנז' בספר הזוה"ק, וזאת גם הגימטריא של שמו. שבת היינו, כל אדם שאינו עוסק בענייני העולם הזה. לכן, רשב"י יותר מחבריו.

בגמרא סוכה [דף מ"ה ע"ב] כתוב, ראיתי בני עלייה והן מועטין וכו' אם שנים הם אני ובני הן. כתוב על רשב"י דברים שלא נכתבו על אחרים, ואכמ"ל. ולא רק בספר הזוה"ק, שם כתובים דברים מופלגים, אבל גם בש"ס ובמדרשים רואים, כי רשב"י הוא מיוחד. 'יותר מחבר'ך', כפי שהסביר מהרי"ץ.

שמן ששון מחבר'ך, זה לקוח מלשון הפסוק בתהלים [מ"ה, ח] אֶהְבֶּתְּ צֶדֶק וְתִשָּׂא רִשְׁעוֹ, עַל כֵּן מִשְׁחָךְ אֱלֹהִים אֶלְהִיךָ שֶׁמֶן שְׁשׁוֹן מִחִבְרִיךָ, ויעו"ש במפרשים.

ממשיך מהרי"ץ וכותב, שהמ"ם היא מי"ם היתרון. דהיינו, להרבה אותיות ישנן כמה שימושים. ישנה למשל 'מי"ם מקצתית', כפי שאומרים בנוסח על הנסים 'להעבירם מחוקי רצונך' וכו'. ובנ"ד זאת 'מי"ם היתרון', לאות מי"ם זו ישנה משמעות, לפי העניין מובן כי הכוונה כאן היא, 'שמן ששון' יותר משאר חבריך התנאים. והענין, כי רשב"י ע"ה מעצמו היה דורש סתרי תורה, כי דבר ה' ונבואתו בפיו. מה שאין כן חבריו, שלא היו רשאים לומר כי אם מה ששמעו מפיו, או לדורש מעצמם על פי הקדמות שלימדום.

רשב"י הוא המעיין, הוא המקור. אי אפשר להגיד חידושים, בלי יסודות, אבל היסודות צריכים להיות נכונים. ע"כ צריכים שיהיה יסוד, ועליו לבנות בניינים. רשב"י יכל לומר חידושים ודברים שאיננו יודעים מה המקור שלהם, כי הוא שואב מן המקורות העליונים. החברים יכולים היו לשמוע ממנו, ולהמשיך ולהגיד כי על-פי-זה מובן כך כך וכו'. או שהם יכולים לחזור ולהגיד את מה שרשב"י אמר, והם יכולים גם להגיד דברים עפ"י מה שהוא אמר. זאת המעלה שלו, ולכן הוא יותר מכולם. זאת אחת המעלות.

תגובה לשאלות בעניין החסידים וההונגרים השרים בל"ג בעומר ומבטאים את המלה 'האלהי' בפתח תחת האות ה"א, בפיוט לכבוד התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי, שזהו חירוף וגידוף, ושמא זאת גם סיבה להריגת מ"ה הנספים באסון ל"ג בעומר במירון, כי אלה"י בגימטריא מ"ה עם הכולל, וזה חידוש מרעיש.

• שאלה בענין השרים בל"ג בעומר לכבוד התנא האלוקי בפתח, ותשובה ממרן שליט"א

והנה בערב שב"ק זו, הופתעתי לקבל מכתב מידידנו הרה"ג שמריהו יונה, 'יְנֵה' במקור, שכתב לי בזה"ל, לכבוד מזורי ורבי, המאלפנו דעת ה' וכל מדה נכונה שליט"א. השם יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים אכ"ר.

בהילולת התנא האלהי רשב"י, ישנו פזמון שמלותיו כך – לכבוד התנא האלוהי רבי שמעון בר יוחאי וכו'. וכמובן שהמלה האלהי, היא בחירק תחת האות ה"א.

ובפועל אומרים כיום המלים כך, לכבוד התנא האלקי, קו"ף במקום ה"א, האלהי - רבי שמעון בר יוחאי. 'האלהי', הָאֱלֹקִי, בפתח תחת האות קו"ף, שמשמעותו האלהים שלי. ושיבוש זה, הן מחמת חוסר ידיעת הדקדוק, הן מחמת שנשמע יותר טוב 'אלהי' – 'יוחאי', כי זה חרוז.

ושאלתי האם יש לעורר ליבות ישראל ורבניהם על זאת הטעות שמשמעותה חירוף, לומר על התנא שהוא 'אלהי' - בפתח.

או שמא כיון שמצינו ששם אלהים אינו מתייחד דוקא לבורא, אלא למלאכים, דיינים, אלהים אחרים, א"כ גם בנטיית 'אלהי' בפתח, הגם ששיבוש לשון הוא, אך מ"מ אינו חירוף וגידוף.

הנני מתחבט מאד בשאלה זו, ואשמח לחוות דעתו הרמה בעניין זה.

בברכת עוד ינובון בשיבה, שמריהו יוסף יונה. ה' ישמרהו ויחיהו.

האמת היא, שבדיוק לפני כמה ימים פנה אלי בטלפון ידידנו הרב אסף לוי הי"ו מביתר עילית ת"ו, ושאל אותי את השאלה הזאת. לא ידעתי מזה לפני כן, או עכ"פ לא שמתי לב.

עניתי לו, בודאי, פשיטא שזה חירוף וגידוף להגיד כך. רחמנא ליצלן, להגיד על תנא, 'אלוהי' ואפילו שישנה ה"א הידיעה, זה עוד יותר חמור אפילו, כי ה'אלהי - עם ה"א הידיעה, מחזקים זאת יותר. זהו חירוף וגידוף גמור.

מה שלשם אלהים יש גם מובן חול ולא קודש, אינו מעלה ולא מוריד כלום לענייננו. כי אלהי, זה רק הקב"ה, ותו לא מידי.

• חידוש מרעיש-אלהי בגימטריא מ"ה עם הכולל

מתוך כך התעוררתי לחידוש מרעיש, אמרתי לעצמי, מי יודע? תעשו חשבון, המלה 'אלהי' בגימטריא מ"ה, ארבעים וחמש, זהו כמספר ההרועים באסון ל"ג בעומר במירון. שרים את השיר דלעיל ברמה ובפרהסיא. הרי ידוע כי בזמן שהם נדחקו ורמסו האחד את השני, החליקו וכו', זה היה לקול צלילי התזמורת. אם כן מי יודע אם לא אז שרו את המלים האלה. אינני יודע, צריכים לבדוק. נראה שכביכול מן השמים אומרים לנו, תסתמו את הפה כבר. ככה אתם מחרפים ומגדפים? מדברים על רשב"י, שהוא 'אלהי' בשר ודם אלוה? ואז, שבת משוש ליבנו, נהפך לאבל מחולנו.

לאחר כעשר דקות, מאז שיצאה נשמתם רח"ל, נדמה התזמורת. והציבור נדרש להתפזר, ולחזור לבתיהם. [כמה ימים אחרי השיעור, ביקשתי מידידנו הרב מ"ל מועלם נר"ו לברר את הנושא, והוא דיבר עם ארגון הצלה, ובדקו את הסרטונים. וקשה להם להגיע למסקנא בדוקה. צריך בשביל זה חקירה עמוקה ויסודית. לפני שסיימו לגמרי, שרו ואמרתם כה לחי, רשב"י. אבל בעת האסון עצמו, לא יודעים. אולי במשך הזמן, יודע הדבר היטב. יהי רצון].

כך עלה בדעתי. אם כי, לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אבל אולי אנחנו כמו שוטים, תינוקות לכל הפחות. כפי שכתוב [בבא בתרא דף י"ב ע"ב] מיום שחרב בית המקדש, ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות. אפשר.

אבל אין ספק, שהעניין דלעיל חמור מאד. צריך לומר בחירק, ולא ח"ו בפתח. כולם תמהים, לא יודעים ולא מבינים על מה יצא הקצף? מה חרי האף הגדול הזה? זהו כפי שכתוב לגבי עוזא [שמואל ב' ו', ז'], וַיִּכְהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשָּׁל. 'השל' היינו שלותא, כלומר שגגה. זאת שגיאה וטעות חמורה. אף אחד לא מבין, מה זה?

• אלהי האות ל' בקמ"ץ או בחולם, ובכל אופן לא עם ו'

הרי המלה 'אלה' - ואנחנו גורסים 'אלהי', הלמ"ד בקמץ, שזה כינוי לאדם קדוש המחובר להקב"ה, וכגון שנאמר על משה רבינו ע"ה בתחילת פ' וזאת הברכה, אִישׁ הָאֱלֹהִים [דברים ל"ג, א'], וכן שם הספר 'מערכת האלהות', וזה יותר מדויק - אבל גם מי שאומר זאת בחולם, אלהי, בכל אופן זה נכתב בלי האות וא"ו. א"כ הגימטריא של- מלה אלהי, זאת בדיוק הגימטריא מ"ה, ארבעים וחמש. יותר נכון, ארבעים ושש. אבל כידוע, בעניין הגימטריאות, מספר אחד אינו מעלה ואינו מוריד.

הערה מהקהל: מישהו אומר פה שבסוף נפטרו ארבעים ושש. שהיה פצוע ואח"כ מת.

תשובת מרן שליט"א: אם בסוף נהרגו ארבעים ושש, וגם אני שמעתי כך, זה עוד יותר מדויק. המספר ממש מקביל. זהו עוד יותר אות ומופת. חד וחלק. אך ביררתי, ואמנם היה אחד נוסף שחשבו כי הוא גם-כן נהרג, וכבר היה מונח בתוך שק. אך בסוף נתגלה שהוא חי וקיים.

אבל ידוע כי לגבי החשבונות של גימטריאות, תמיד ישנו אחד 'עם הכולל'. וישנה סיבה לכך. כאשר עושים חשבון עם הכולל, זאת לא התחכמות ולא התחמקות. בספר פתחי שערים [דף רנ"ב] מסביר זאת. הוא היה חבר בבית מדרשו של הגר"א. והוא כותב, שכאשר ישנה גימטריא 'עם הכולל', הדבר סימן כי שורש המלה דבוק עדיין למעלה. אלו דברים נסתרים. בכל אופן, זהו כלל ידוע הכתוב בהרבה ספרים, כגון בשבלי הלקט [סימן רי"ח ד"ה ר' יהודה היה נתן בהם סימן], וכן מה"ר אליהו הכהן במדרש תלפיות [שלהי ענף אמת], וכ"כ החיד"א בספרו דבש לפי [מערכת גימ"ל אות י"ד], כי הפרש של מספר אחד בגימטריא, הוא לא מעלה ולא מוריד. הדבר אינו משמעותי. זה נחשב שווה ומתאים האחד אל השני. הדבר לא מפריע.

ישנן הרבה ראיות מן התורה, לעניין הגימטריאות. אחד מהם, ממש דומה לעניין שלנו. נאמר בפסוק [דברים ד', כ"ה-כ"ו] כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁתָם בְּאֶרֶץ - ח"ו אם

ישחיתו מעשיהם ויעשו ע"ז - וְהִשְׁחָתֶם וְעִשִּׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת כָּל, וְעִשִּׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי י"י אֱלֹהֵיךָ לְהַכְעִיסוֹ. הַעֲדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כִּי אֲבַד תֵּאבְדוּן מִהָרָא וְגו' [מִן שְׁלִיט"א אֹמֵר זֹאת בִּכְנִיּוֹ, 'אֲבוֹד יֵאבְדוּן מִהָרָא]. חז"ל אומרים, הוּבָא בְרַש"י שֶׁם בַּמָּקוֹם, וְזֶהוּ דְּבַר מְפֹרָס, "וְנוֹשַׁנְתֶּם" - [סְנַהֲדִין דָּף ל"ה] רְמוֹז לְהֵם שִׁיגְלוּ מִמֶּנָּה לְסוֹף ח' מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּשְׁתֵּים שָׁנָה, כְּמִנִּין וְנוֹשַׁנְתֶּם, וְהוּא הַקָּדִים וְהַגֶּלֶם לְסוֹף ח' מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. וְהַקָּדִים שְׁתֵּי שָׁנִים ל'וְנוֹשַׁנְתֶּם', כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקִיִּם בָּהֶם 'כִּי אֲבַד תֵּאבְדוּן'. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר [דְּנִיָּאל ט', י"ד] וַיִּשְׁקֹד י"י עַל הָרָעָה וַיִּבְיָאָהּ עָלֵינוּ, כִּי צָדִיק י"י אֱלֹהֵינוּ. צְדָקָה עֲשֵׂה עִמּוֹ. שְׁמִיּוֹר לְהַבִּיֵּא שְׁתֵּי שָׁנִים לְפָנֵי זְמָנָה.

הַמְּלָה וְנוֹשַׁנְתֶּם הִיא בְּגִימָטְרִיא שְׁמוֹנָה מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וּשְׁתֵּים, נִמְצָא כִּי אִם הָעֵנִין הַזֶּה שֶׁל ע"ז בִּישְׂרָאֵל יִתְיַשֵּׁן וְיִמְשִׁיךְ שְׁמוֹנָה מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וּשְׁתֵּים, הִיָּה חֵיִיב הַקָּב"ה לְקִיִּים אֶת הַהִמְשָׁךְ 'כִּי אֲבוֹד יֵאבְדוּן'. אֲבָל הַקָּב"ה הִגְלָה אוֹתָם שְׁנַתִּים לְפָנֵי כֵן, אַחֲרֵי שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה. שׁוֹאֲלִים בְּסִפְרִים, אִם צָרִיךְ שִׁיְהִי פָחוֹת מִשְׁמוֹנָה מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וּשְׁתֵּים, אִזְּלֵמָּה שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, מִסְפִּיקָה שָׁנָה אַחַת? אֵלֹא מִתְרַצִּים, כִּי אִם הִיָּה שְׁמוֹנָה מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְאַחַד, הַדְּבַר הִיָּה מִתְאִים עִם הַכּוֹלָל, זֶה הִיָּה מִתְאִים עִם וְנוֹשַׁנְתֶּם, לִכֵּן הִיָּה צָרִיךְ לְהַקָּדִים שְׁנַתִּים. זֹאת אַחַת הָרְאִיּוֹת שֶׁהִבִּיאוּ בְּסִפְרֵים מִקּוֹר מִהַת"י לְגִימָטְרִיא עִם הַכּוֹלָל, וְע"ז בְּהַקְדַּמַּת הַסֵּפֶר לְקֹט יוֹשֵׁר. וּבִנ"ד חֲשׁוֹן הַשָּׁנִים, הוּא מְקַבֵּיל עִם הַמְּלָה וְנוֹשַׁנְתֶּם.

א"כ גַּם בִּנ"ד, מִסֵּפֶר אַרְבַּעִים וְחֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים, מְקַבֵּיל עִם הַמְּלָה 'אֱלֹהִי'. לֹא רַק מְלָה מְקַבִּילָה לְמְלָה, אֵלֹא מִסֵּפֶר מְקַבֵּיל לְמְלָה. וְכֵן הִרְחַבְתִּי בִּס"ד בְּעֵינֵי הַגִּימָטְרִיאוֹת בְּנִפְלְאוֹת מִתּוֹרַת פ' וִיחִי, עַל פֶּסוּק אֲפָרִים וּמִנְשָׁה כְּרֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן יִהְיוּ לִי.

• הַשְׁעֶרֶת מִקּוֹר הַטְּעוֹת

אוֹלֵי, טְעוֹת הָעוֹשִׂים אֶת הַמְּבַטָּא הַמְּשׁוּבֵשׁ הַזֶּה, בָּאָה לָהֶם מִסִּיבָה אַחֶרֶת. הִרִי אֶצֶל הַחֲסִידִים וְהַהוֹנְגָרִים, יִשְׁנוּ בְּעֵלְמָא סִתָּם שִׁיבוּשׁ, כִּי הֵם אֹמְרִים פֶּתַח בַּמָּקוֹם צִירִי. כְּגוֹן בַּמָּקוֹם 'דְּבַרְי' קֵהֶלֶת, הֵם אֹמְרִים 'דְּבַרְי'. אֲבָל בִּנ"ד, הֵם לֹא מִתְכוּוֹנִים 'אֱלֹהִי' בְּצִירִי, לֹא מִתְאִים כֵּן לְהַגִּיד 'הָאֱלֹהִי'. אֵלֹא בּוֹדָאִי שֶׁהֵם מִתְכוּוֹנִים לַעֲשׂוֹת חֲרוֹז, אֱלֹהִי עִם יוֹחָאִי, אוֹ יוֹחָאִי. אֲבָל מִסְתַּבֵּר, שֶׁמִּחְבֵּר הַפִּיּוּט לֹא הִתְכוּיִן לִכְךָ, אֵלֹא כּוֹוֶנְתוֹ 'הָאֱלֹהִי' – רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי. הִרִי יִשְׁנֵם כֹּאֵלָה הַמְּנַקְדִּים כֵּךְ, יוֹחָאִי, בְּקִמְצָא וּבְחִירָק. כְּמוֹ לְשִׁיטָתָם 'חֲשִׁמוֹנָאִי'. זֹאת גַּם טְעוֹת, וְהַנְכוּן שֶׁהָאֱל"ף לֹא נִשְׁמַעֶת. אֲבָל בְּכָל אֹפֶן

ישנם שסברו כך. כפי שידוע לגבי מה שהפרי חדש דן לגבי המלה חשמונאי, שזה חשמונאי, ומהרי"ץ זיע"א אינו מסכים לכך, וכותב כי השם הזה - חשמונאי - הרי הוא ידוע ומפורסם במסורת שלנו, כיעויין בעץ חיים דף קס"א ע"ב. הוסיפו אות אל"ף, רק בכדי שלא יקראו את הנו"ן בחירק. זהו כפי שכותבים 'שמאי', עם אל"ף. אמנם בספר דברי הימים [א', ב' כ"ח. ועוד] כתוב שמאי בלי אל"ף, שְמַי, כי זה מנוקד. אבל בשאר ספרים שאינם מנוקדים כותבים שמאי, בכדי שלא תאמר 'שְמַי'. כמו כן ינאי, שלא תקרא ינאי. לכל המלים הללו, מוסיפים אל"ף. בתלמוד ירושלמי כתוב ינאי עם שתי יודי"ן, ינאי. וכן שמאי, שמאי. בכמה וכמה ספרים כתוב כך. אותו הדבר לגבי חשמונאי. האות אל"ף נוספה רק בכדי שלא תהיה טעות בקריאה.

א"כ צ"ל יוחאי, הקריאה היא בפתח, והאל"ף נעלמת. אבל הם חושבים שזה יוחאי, לכן עשו חרוז 'האלהי' - עם 'יוחאי'. האות ה"א והאות אל"ף הן נחשבות חרוז, כי הן אותיות גרוניות. מסתברא כי לכך התכוין מי שחיבר את הפיוט. אבל כנראה שהם לא הבינו זאת, ומכך יצא השיבוש הלז. **וַיֵּצֵא הָעֶגְלָהּ** [שמות ל"ב, כ"ד].

שאלה מהקהל: שמעתי כמה חסידים ואפילו מרבניהם, שאומרים כך תמיד, דהיינו בניקוד פתח 'התנא האלהי', ולא רק בפיוט זה. וכנראה כך הם אומרים וקוראים בכל מקום שניתן תואר זה לאיזה חכם שיהיה. וממילא אין זה מפני שחשבו שזה חרוז בפיוט זה. ועוד, הלא הם אומרים יוחאי בקמץ, ואינו מתחרז עם האלהי הפתח.

תשובת מרן שליט"א: מסתמא זה נגרר ונמשך אצלם מהפיוט. ובכל אופן לא משנה מאיפה התחיל השיבוש. וגם יוחאי בקמץ, נחרז עם האלהי, אם האל"ף יוחאי בחירק. כמו שהסברנו שהן אותיות גרוניות.

באור הענין שרשב"י נקרא 'פני האדון יי"

ישנו מאמר קשה־הבנה, בספר הזוהר הקדוש בפרשת בא [דף ל"ח ע"א], אולי גם דבר זה שיבש ובלבל אותם, והוא לגבי הפסוק [שמות כ"ג, י"ז] **יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶל פְּנֵי הָאֲדֹנָי יי**, כתוב שם בזוה"ק כך, **מאן פני האדון יי"י? דא רבי שמעון בר יוחאי**.

לכאורה, כתוב כאן במפורש, כי 'פני האדון יי"י' זהו רבי שמעון בר יוחאי. וכי אפשר להתווכח עם זה?

למעשה, אחת מהטענות של היעב"ץ בספרו מטפחת, הוא לגבי הדבר הזה. הוא כותב [הביאו בספר בן יוחאי בעמ' ע"ג, אני קורא מספרו, מענה כ"ד], ויחר אף הגאון המשיג וכ' וז"ל, לשון זה, חירוף וגדוף הוא בודאי. ובזה איני נושא פנים למי שיהא, אפילו יהיה רשב"י האמיתי, ח"ו לחשדו בכך שיקבל עליו לעשותו אלוה. אדרבה היא הראיה שלא יצאו דברים הללו מפיו, דמחזי כחברותא כלפי מעלה, וכמין שיתוף ח"ו. ע"כ אם היו זקנים מורי התורה האמתיים בדור מסכימים, הייתי אומר וגוזר להסירו מן הספר לגמרי. ועוד מה שהרבה דברי כעס בזיון וקצף, עיין בו. היעב"ץ בטוח שזאת טעות, הכניסו שיבוש בספר הזה"ק.

כך דעת היעב"ץ. אבל למעשה, המעיין בספרו ימצא שהיעב"ץ מנסה להגיד שם, כי אולי חסרה כאן מלה. זה לא שבאים להגיד כי פני האדון י"י זהו ח"ו רשב"י, אלא צ"ל 'מאן את פני', צריך להוסיף את המלה 'את', וזה כדוגמת הנאמר [דברים י', כ'] אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִירָא, שרבי עקיבא דורש לרבות תלמידי חכמים. הריבוי הוא מן המלה 'את'.

וישנו דבר כזה בתלמוד ירושלמי [פרק ג' דביכורים הלכה ג'], לגבי הפסוק בחבקוק [חבקוק ב', כ'] וַיִּיָּהֵיכַל קִדְשׁוֹ, אומר הירושלמי על הפסוק הזה, הא [מין אמר 'דא'] ר' יצחק בר לעזר בכנישתא מדרתא דקיסרין. הוא השווה את החכם הזה, שהיה בביהכ"ס הנז', למלים 'וי'י בהיכל קדשו'. אבל גם שם, כנראה זהו בגלל הריבוי של האות וא"ו, אבל לא שח"ו השווו אדם להקב"ה. [ודומה הדבר למה שאמרו חז"ל כל מקום שנאמר וה', הוא ובית דינו]. הדבר לא יעלה על הדעת. וכל אלה אשר עשו את עצמם אלוה, רחמנא ליצלן, סופם לאבדון. הדבר חמור מאד.

בכל אופן, בספר בן יוחאי [לר"מ קונין, דף ע"ג] השיב על כך. הרי הוא עונה בספרו על כל הטענות של היעב"ץ ומפריך אותן, בזמנו [שיעור מוצש"ק וירא התשפ"א] כבר דיברנו האם הספר הזה מוסמך או לא, בכל אופן לגופם של דברים בנ"ד הוא אומר, כי אין בעיא להגיד על רשב"י שהוא אדון ה', כי אין הכוונה שהוא ה', אלא זהו כמו שתגיד, הר ה', משיח ה', ה"ה אדון ה'. והכוונה היא, שהקב"ה עשה אותו אדון. זהו הפשט.

כך הוא טוען, כוונת האסמכתא אקרא 'פני האדון י"י' היא, לכוון בלשון האדון ה', אדון של ה', דהיינו את האיש אשר ה' בחר בו ועשאהו לאדון. והוא כמו הר ה', משיח ה', ג"כ הכוונה משיח שעשאהו ה', ולא שהקב"ה בעצמו הוא משיח, או המשיח הוא ה' ח"ו.

הערה מהקהל: גם ישנו שם פסיק, בין המלה 'האדון' למלה 'י"י'.

תשובת מרן שליט"א: אתה שואל שאלה טובה, כי בעצם ישנו פסיק. אכן הדבר נכון. וגם בניקוד, לא מתאים להגיד 'האדון', בקמץ, אלא צ"ל 'אָדון', מפני הסמיכות. אז מה נפשו, גם הניקוד איננו מתאים. אלא מאי, התירוץ הוא, כי זה דרך דרש. אכן לפי הפשט, זאת לא הכוונה. אבל חושבני, מסתבר כי הא גופא, הפסיק בא למנוע הבנה כזאת. [וע"ע פי' רש"י על הגמ' בברכות דף י"ב ריש ע"ב לגבי המשך המשפט].

אולם כנראה שהדבר אינו מפריע לו, דהיינו למחבר הספר בן יוחאי. הוא כנראה יגיד, טוב, זהו הדרש, והפשט הוא הפשט. הטעמים הם לפי הפשט, ואין מכך כל סתירה. הרי לפי הדרש, אפשר גם לחבר פסוק לפסוק אחר. כגון [דברים כ"ה, ו'] **כִּי יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וְיָמַת אֶחָד מֵהֶם וְבֶן אֵין לוֹ, לֹא תִהְיֶה אִשָּׁת הַיָּתֵם הַחוּצָה לְאִישׁ זָר, יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְמָה. וְהָיָה הַבְּכוֹר.** דרשו רז"ל מכאן שמצוה על הבכור לייבם. עושים דרשות, אפילו נגד פיסוק הפסוק. כמו כן לגבי במספר ארבעים וכו'. קל וחומר, נגד הטעמים.

לגבי דרשות, אין גבול. לכן בספר תורה אין טעמים, ואין נקודות, כל הסודות והדרשות נכנסים בס"ת שהוא כנתינתו מסיני.

ממשיך וכותב בס' בן יוחאי, וכמוהו נאמר על עונש אלוה, יד ה', אצבע אלהים. ועל השגחתו ית', עיני ה'. וכמוהו רבות במקרא. וכן הכוונה בדברי הזהר, אדון י"י דא ר"ש בן יוחאי. וכן מצאנו בזהר [פרשת נשא דף קמ"ה רע"א] **כתיב וקראת לשבת עונג לקדוש י"י מכובד, מאן הוא קדוש ה'?** דא רשב"י דאקרי מכובד בעלמא דין ובעלמא דאתי ע"ש.

כך הוא סובר. אולם ישנם כאלה שאינם מסכימים איתו.

ולפי המבואר בספרי המקובלים, השאלה בכלל אינה מתחילה, אין שום שאלה, כי הכוונה היא שרשב"י הוא 'פני האדון י"י', הוא הפנים של השם. דהיינו, ההתגלות של הקב"ה בעולמו, שכוונתו נראית על פניהם של צדיקים. זהו מה שכתוב כאן. לא שח"ו אומרים שרשב"י הוא השם. לא יעלה על הדעת.

בספר אריה שאג [חלק ה' עמ' שכ"ה, אות תתשי"א] הביא את הדברים דלעיל בזה"ל, **ועי' בפ' אור החמה על הזוה"ק שם, שהביא מאן פני האדון ה' דא ר' שמעון בן יוחאי, פירש הרמ"ק זלה"ה פני האדון ה' - שכינה שעמו.**

והרח"ו זלה"ה פירש, מאן פני האדון וגו', זה יובן במה שידעת, כי הצדיקים נקראים פני שכינה, כי השכינה מתראה על ידם, וכנזכר בזוהר פר' בראשית [דף ז' ע"ב] כי קרא רשב"י לר' אלעזר ולר' אבא פניאל. וכן קרא עתה את רשב"י, פני האדון ה'.

ובאות תתשי"ב כתב, והרב ר' אברהם גאלאנטי זלה"ה פירש, מאן פני האדון ה' - דא רשב"י, כנזכר בהדיא בזוה"ק סוף פר' תרומה [דף קס"ג] כי הצדיקים נקראו אנפי שכינתא, על שם שהיא מתקשטת ומתקנת אנפיה לגבי קוב"ה. וז"ש את פני האדון דא ר"ש, שהוא הוא זה שמתקשטת בו השכינה.

אם-כן זה הפירוש, 'פני האדון י"י'. דהיינו, הוא הפנים. כך היא כוונת הדברים. הם העמיקו ולא לקחו זאת בשטחיות כהבנת היעב"ץ. וישנם עוד פירושים לכך בכמה ספרים. בכל אופן, אין צד להבין איזו מחשבת פיגול לגבי הדבר הזה.

זאת חוץ ממה שאומרים בעל ספר ההפלאה [בספרו פנים יפות בפרשת ראה] והחתם סופר [בחיידושים לר"ה דף טו:], כי מן הפסוק 'ראה כל זכורך את פני האדון י"י', לומדים את ענין חובת הקבלת פני רבו ברגל. זהו משהו הדומה לכך. אַתָּה, מרבה תלמידי חכמים.

בענייני חירוף וגידוף, לא משנה מה הכוונה אלא כיצד היא האמירה, ודוגמאות לכך

בכל אופן, בין אם זאת היא הסיבה שח"ו יצא הקצף, אם כי לא מסתבר שעל הדבר הזה בלבד, כי למעשה בודאי שהם לא מתכוונים לזה, מסתמא לא סלקא אדעתא דמאן-דהו לומר שרשב"י הוא אלקי. אבל כידוע לגבי ענייני חירוף וגידוף, אין הדבר תלוי במה מתכוונים, אלא במה שמוציאים מהפה. זה נשמע זלזול ח"ו. כפי שכתוב בכל הספרים המזהירים על כך, למשל לגבי הפסוק שקראנו במזמור של חג השבועות, תִּכְיֶין בְּטוֹבְתָךְ לַעֲנִי, אֱלֹהִים [תהלים ס"ח, י"א], שצריך להפריד בין המלה 'לעני', לבין המלה 'אלהים'. לא ח"ו לקרוא אותן בסמיכות.

וכן לגבי הפסוק שאנו אומרים במזמורי ליל שבת, כִּי כָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים, וַיִּיָּשָׁמוּ עֲשֵׂה [תהלים צ"ו, ה']. וזאת הלכה בשלחן ערוך [אורח חיים סי' נ"א סעיף ו'], ומהרי"ץ זיע"א מביא זאת בעץ חיים [דף צ"ט ע"א] בזה"ל, כתב השלחן ערוך סימן נ"א, יש להפסיק בין אלילים ובין וה' שמים עשה, שלא יהא כחוזר למעלה ע"כ. והעולם טועים שמפסיקין במלת אלילים יותר מדאי, כאלו היה שם סוף פסוק, וכן לא יעשה. כיום אני רואה,

שהעולם לא נזהרים כל כך. אבל מהרי"ץ מביא בעץ חיים [ח"א דף פ"ב עמוד ב'] בפסקת עלינו לשבח, מי שלא נזהר אומר [בסוף הפסקא הראשונה], 'מתחת אין עוד', בלי להפסיק בין המלה 'מתחת', למלים 'אין עוד'. גם זאת טעות. כאשר אומרים, 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי' הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת', כאן צריכים להפסיק, ואח"כ לומר 'אין עוד'. אם ח"ו אומרים זאת ביחד ולא מדייקים, יוצא ח"ו דברי חירוף, 'על הארץ מתחת אין עוד', כביכול ששם איננו.

וכבר אינני מדבר, על אלה האומרים 'אין עוד', בצירי במקום חולם, שגם זה חירוף וגידוף. אבל רבינו שלום שבזי אומר, 'אין שוטה נפגע'. לדבריו, הם לא למדו ואינם יודעים איך להגיד. הבאתי זאת בס"ד בנפלאות מתורתך, בפרשת קרח [דף שס"ז ד"ה ובהדיא].

וכהנה וכהנה, ישנם דברים רבים אשר מעירים לגביהם בספרים, שיש צורך להיזהר, אפילו שהאנשים אינם מתכוונים. כגון אבינו מלכנו, ריקם אל תשיבנו. להפסיק אחרי תיבת מלכנו.

ברם לא מסתבר, שיש על כך עונש כל כך גדול. לכן חושבני, כי מסתבר אולי שישנו כאן צירוף של דברים. שמא דבר זה היה בבחינת 'מכה בפטיש', ובכך נקבע המספר ארבעים וחמשה, בכדי לתת לב לתקן את העניין הזה.

בין כך ובין כך, גם אם לא נכון כל מה שאמרנו, מה שבטוח הוא שצריכים לתקן את הדבר. צריך לפרסם, שזהו שיבוש. ממש חירוף וגידוף. אסור שימשיכו עם זה.

• **הדרשה של 'ודילוגו עלי אהבה'** [שהש"ר ב' ד'] היא דווקא לעמי הארצות אבל מי שיכול לתקן חייב לתקן

אמנם מצד אחד חז"ל דרשו על הפסוק [שיר השירים ב', ד'] **וְדִגְלוּ עָלַי אֱהָבָה**, 'ודילוגו עלי אהבה', או 'ולגלוגו עלי אהבה', כתוב זאת לגבי עמי ארצות האומרים במקום 'ואהבת' את יי' אלהיך, **וְאָיֵבְתָּ**. זה גם כן שיבוש. בדיוק ההיפך, כביכול הוא אויב. ח"ו. [ועיין

תשובת מהר"י יצחק הלוי בעניין מבטא לשון הקודש. איתמר].

אומרים שהחזון אי"ש שמע פעם מישהו שבירך ברכת בא"י אוהב עמו ישראל, ובמבט הליטאים - וגם דבר זה הוא משובש ואכמ"ל - הם אומרים 'אויִֹהב', אבל הוא בלע את הה"א ואמר 'אויב'. החזון אי"ש לא ענה אמן. איך יענה על כך אמן?

ראיתי זאת לשעבר באחד הספרים. וכעת חיפשתי ומצאתי שהדבר מובא בס' המתיבתא (של ישיבת תורה ודעת בארצה"ב) דף תקצ"ט אות א' בזה"ל, להדגיש הה"א של מלך אוהב צדקה ומשפט, דאל"ה משתמע מלך אויב צדקה, וזה כפירה, ופשוט שאין לענות אמן ע"ז. וכן שמעתי בשם החזו"א. וה"ה בברכת אוהב עמו ישראל בערבית, דלא תשתמע אויב ח"ו. עכ"ל.

בשלמא לגבי עמי ארצות, אולם מי שיודע ויכול לתקן, חובה שיתקן. ק"ו לגבי נדון דידן שהוא נוגע בכבוד שמים, שזה הרבה הרבה יותר חמור, להגיד 'אלהי' על רשב"י, זאת בודאי טעות. ובפרט ביום הקדוש הזה, ובמקום הקדוש הזה. ולא משנה שהם אומרים בקו"ף אלקי, הרי זו אותה הכוונה עצמה.

שאלה מהקהל: האם מותר אז לרקוד?

תשובת מרן שליט"א: אתה תשיר, נכון. אבל אם מישהו שר ככה, בפתח, לא לרקוד. חלילה.

חושבני כי צריכים לפרסם, שזאת טעות חמורה. הא כיצד לא שמנו לב לכך בעבר. איך שותקים על כך, במשך שנים? אינני יודע, למה זה חיכה עד עכשיו, ומדוע הפירעון היה רק עכשיו, האם רק כעת התמלאה הסאה או שישנו כאן צירוף של כמה דברים ביחד. איננו יודעים, מהו החשבון המכוון בשמים, ואיך להסביר בדיוק. מי עלה שמים וירד? אבל, בודאי יש בזה משהו.

שאלה מהקהל: שמעתי כי לתקן זאת, הרב בריזל היה שר לכבוד התנא וְאַלְקִי, דהיינו מוסיף וא"ו. כלומר לכבוד התנא, ולכבוד ה'.

תשובת מרן שליט"א: אין צורך לכך. צריך לתקן רק חירק במקום פתח. אדרבה זה גנאי לשתף את ה' עם רשב"י, ולא עוד אלא להקדים את התנא רשב"י לפני ה'. היתכן? תימה גדול. שיבוש על שיבוש.

**אפילו בפיוטים ושירים, אם עיוות את המלים מחוסר השגחה,
הוא מבזה בכך את השי"ת, והשגגות נחשבות כזדונות**

וכדאי להביא מתוך מה שכתב בעניין זה בס' זכר דוד (מודינה) [מאמר שני פרק ב' דף י"ב]
וז"ל, רבים לוחמים לנו, הלא המה המקטרגים המקיפים אותנו כעכנא, ועל מצפה הם
עומדים על הפקודים לאמר עלינו שטנ"ה. ואם יפצה פינו איזה טעות ושגיאה, יעמדו
למשפט ויקטרגו נגדנו, ותפלותנו אזי ח"ו תהיה דחוייה וברית כרותה לשפתים כידוע
וכו'. יש לנו ללמוד בתפילותינו ובתחנונינו לפני ה' ברוך הוא לדקדק מאד ולהזהר
בלשון, שאין לומר דבר לפני השי"י כי אם בדקדוק גדול, וזכור בני ושמרהו.

הלא תראה מ"ש רז"ל על חנה שאמרה בתפילתה וישב שם עד עולם, משום הכי מצא
מקום המקטרג, וכל ימיו של שמואל לא היו אלא נו"ן שנה, הואיל ועולם פי' חמשים
שנה, כי כן המשך היובל.

וכן סיפר לנו האר"י מאדם אחד שהיה אומר וחנונו בינה והשכל בשי"ן ימנית, ועל כן
היה קובר את בניו.

הוא לא שמע מהאר"י, אלא דבר זה מובא בשם גורי האר"י על ידי החיד"א בברית
עולם על ספר חסידים סימן תשמ"ח, ובעוד ספרים רבים.

ויפה דבר, ובזמנו דבר, הר"ב לוית חן ש"א פ"ד, שחובה עלינו לדקדק להוציא האות
לפי דרכו בדרך ישרה, ולהשים הבדל הראוי בין האותיות המיוחדות למוצא אחד, ויזהר
מלהבליע אות באות, ולא יניח הנע ולא יניע הנח, לא ירפה החזק ולא יחזיק הרפה,
עד ירגיל לשונו להתפלל בלשון צח ונקי, ויקשב ה' וישמע אל הרינה ואל התפילה
ויעתר לו, ואם יש לו לדבר אל המלך או אל שר הצבא בשמעו דבריו כי נעמו, יטה
אליו חסד, ודבר זה יביאנו להיות אהוב למעלה ואהוב למטה, ומצא חן ושכל טוב בעיני
אלהים ואדם וכו'.

ואל תחשוב שלא נאמרו דברים הללו אלא לתפילות ולברכות אשר סידרו אנשי
כנסת הגדולה, אבל לשאר פזמונים ופיוטים הנהוגים שהם שירי זמר, כמ"ש הר"ב
קהלת יעקב בחלק מענה לשון ערך פ', שמצא כתוב בשם הרב אבודרהם ז"ל, דלשון
פיוט הוא לשון ניגון, מתרגום והיה כנגן המנגן והיה כפייט פייטא, ופזמון ענינו הגבהת

קול בשיר ובזמר, מלשון ותען להם מרים, והוא כתרגום ויען איוב ופזים איוב ע"ש, דבאלו וכיוצא בכל הקרוב"ז אין לחוש להשגיה כ"כ.

[זה אינו] דמלבד דאלו ואלו דברי אלהים חיים, מכיון שהם כתובים בלשוננו דרך בקשה בשבחי שבחים לאלהי מעוזים, צריך זהירות גדול. עוד פקח עיניך וראה, במ"ש התנא בסוף סימן ס"ד וז"ל, צריכים אנו לדקדק ולשמור פתחי פינו, בקרובות ובפיוטים כמו בתפילה שלא נִשְׁגָה בהם כלל. ומנהג טוב לומר פיוטים וקרובות, כי כולם יראת שמים, וענינו של יום ואגדות הם. והרי חכמים גדולים וקדמונים כמו הקלירי ור' אלעזר ברבי שמעון ורבי ינאי ורבי שמעון, הם יסדו קרובות ופיוטים, ולא על חנם יסדום עכ"ל. וכן העלה הר"ב שמש צדקה בתשובותיו חלק אורח חיים סימן כ"ג.

שלמים וכן רבים לא השגיתו כל-כך באלו הדברים, באמרם אחר כוונת הלב הן הן הדברים, והכל הולך אחר הכוונה, ואם באולי טעינו בדיבורנו אין להיפלא מזה, דכבר אמרו במדרש חזית על פסוק ודגלו עלי אהבה, א"ר אחיא עם הארץ שקורא לאהבה איבה, כגון ואהבת ואייבת, אמר הקב"ה ודלוגו עלי אהבה, אמר ר' יששכר תינוק שקורא למשה מִשָּׁה, ולאחרון אַהֲרֹן, לעפרון עפרן, אמר הקב"ה ודילוגו עלי אהבה.

ותשובתם הרמתה, שלא נאמרו דברים הללו אלא למי שלא למד, ואין לו דעת להבין, כרבים מעמי הארץ שאין (להם) [לֵאמֹר] ידם לתקן את המעוות. אבל מי שחננו ה' דעת ותבונה, ומתפלל כמצות אנשים מלומדה, ופיו מלא טעיות, באשר אינו משגיח במה שאומר בשפתיו, זה מבזה את ה', והשגגות נחשבו לו כזדונות, יען היה יכול בפלס ומאזני משפט, לתקן הדברים לשם פעלם, ולדבר בהם לשמם.

עד כאן מהספר זכר דוד. והחי ישים אל ליבו.

נסיים ונחזור שוב, וכשופר נרים קולנו, ח"ו לומר לכבוד התנא האלהי בפתח, אלא בחירק. השומע ישמע, והחדל יחדל. ואני את נפשי הצלתי.

התייחסות למ"ש בספר נפש חיה על מגילה דף כ"ד: לגבי רבינו הקד' שאמר לרבי חייא, איזיל אימא ליה וכו' וחיכיתי ליי' וגו' לא נמצאת מחרף ומגדף וכו', ומ"ש רש"י שם כי מקרא זה בספר ישעיה, ותירוצים על קושיותיו וכו'

בגמרא מסכת מגילה [דף כ"ד ע"ב] כתוב, שרבינו הקדוש אמר לרבי שמעון שיגיד לרבי חייא, כשאתה מגיע אצל [ישעיהו ח', י"ז] וְחִפְּתִי לַיִּץ, לא נמצאת מחרף ומגדף? רבי חייא, לא יכל לבטא את האות ח"ת, הוא היה אומר ה"א במקום ח"ת. כך פירש"י שם, שהיה קורא לחית"ן היהי"ן נראה, כאומר והכיתי.

התוספות שם מסבירים, כי לא שהוא לא יכל לבטא בכלל, כי מצינו שרבי הוריד אותו לפני התיבה כאשר גזר תענית, אלא שרבי חייא היה צריך להתאמץ בשביל כך. אבל כשהוא קרא בנביא, הוא לא שם לב, וזהו חירוף וגידוף.

בספר נפש חיה [עמ"ס מגילה שם] שואל, למה לא הביא לו את הפסוק [תהלים ל"ג, כ'] נִפְשָׁנו חִפְּתָה לַיִּץ? הרי אומרים זאת בכל יום בתפילה בפסוקי 'הודו' (אצלינו זה רק בשבת, ועי' לקמן)? אלא הוא עונה, כי כאשר הוא התפלל, הוא היה מדקדק. אבל לגבי הפסוק הזה, בשעת הלימוד הוא לא שם לב לדקדק, וזה מחרף ומגדף.

ובסוף הוא כותב שם כך, ולזה נתכוון מאור עינינו רש"י ז"ל, במ"ש 'מקרא זה בספר ישעיה'.

רש"י שם אומר בזה"ל, אצל וחיכיתי לה' - מקרא זה בספר ישעיה. מה רש"י רוצה לומר בזה?

אלא הוא אומר, כי רש"י אומר כך בכדי לומר לך, דמיירי דוקא כשלומדים את הפסוק הזה, כגון שקוראים אותו ב'שילוש' או באיזו הזדמנות, אבל זה לא בתפילה.

כלומר דמש"ה נקטיה להאיי קרא, דשייך ביה למימר לא נמצאת מחרף ומגדף. משא"כ בפסוקי דזמרה, לא היה אפשר לומר הכי על רבי חייא, דאז היה קורא יפה ע"י טורח.

ובספר שפתי חכמים שם שואל, למה הוא לא הביא לו פסוק מן התורה, וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי [ויקרא כ"ב, ל"ב]. מי שמחליף ח"ת בה"א, זה ח"ו ולא תהללו'.

נראה לענ"ד, כי דברי הנפש חיה תמוהים.

לגבי מה שהוא טוען, 'למה רש"י אמר מקרא זה בספר ישעיה'. בזמן האחרון, עמדנו על כמה מן הדקדוקים הללו פחות או יותר, ועוד נעמוד על כך בל"נ בהמשך, כי ישנם כמה מקומות שרש"י כותב 'מקרא זה וכו'.

אינני מבין את השאלה שלהם, למה הפריע להם הדבר? מדוע הם שואלים, למה רש"י היה צריך לכתוב זאת? כביכול, כל מי שקורא את הגמרא, יודע היכן נמצא הפסוק וחיכיתי ל"י. וכי כולם יודעים? לנו בדורות הללו יש 'תורה אור', והכי הרבה ישנה קונקורדנציה, לחפש היכן הפסוק הזה. וכי לרש"י אסור לכתוב את המלים הללו? עד שזאת קושיא עליו?

ואם זאת קושיא, צ"ע מה בעל נפש חיה מתרץ? הוא מכניס בדברי רש"י כאן, חריפות מדאי גדולה. לדבריו, רש"י בא לומר שזה 'מקרא' ולא תפילה. שלא תחשוב, שהמדובר בתפילה. טוב, אז אם נלך לפי הראש שלו, א"כ למה רש"י הוסיף עוד שזה 'בספר ישעיה'? מה איכפת לי? אם העיקר שזהו 'מקרא', תגיד שזה מקרא, דהיינו פסוק. ולא עוד אלא שאני יודע היכן הוא, אני בקי בתנ"ך, איני צריך שתגיד לי. אם רש"י רק רוצה ללמד אותך, שזהו פסוק ולא תפילה, א"כ למה רש"י צריך להוסיף עוד את המלים 'בספר ישעיה'?

לכן הדבר נשמע לי, שזה בגדר 'מעייילי פילא בקופא דמחטא'.

כיון שמצינו כי אותיות מחכימות, כדאי שנביא את כל לשונו עצמו של ס' נפש חיה ונוסיף משהו לבסוף. וזהו. רש"י ד"ה אצל וחכיתי. מקרא זה בספר ישעיה. לכאורה אין ידוע מה בא ללמדנו.

ולפע"ד כונתו כלפי מ"ש התוס' דכשהיה מתכוון לקרות החי"ת קורא אותה שפיר ע"י טורח אבל לא הי' בקל ע"ש. והשתא י"ל דמה"ט לא נקט רבי נפשנו חכתה הכתוב בתהלים ל"ג שאומרים אותו בתפילה בכל יום בפסוקי הודו ובש"ק גם במזמור רננו צדיקים, ולא רחוק לומר שנהגו כן עוד בימי רבי, והי"ל לכאורה למינקט הא"י קרא ולא 'וחכיתי' הבא לפרקים כשמגיע לפסוק זה בלמדו תנ"ך.

אלא דר' חייא גם כשהתפלל בפני עצמו בודאי כיון היטב בתפלתו וטרח לדבר כן. וא"צ למה שסיימו התוס' ולפי שאמר ליה אליהו שעל ידו תמהר הגאולה לפיכך הורידו, דמשמע שר"ל דמה"ט הורידו, וסמך דבפעם ההיא יטרח לקרוא שפיר. אבל רש"י ז"ל

מיאן בזה, וס"ל דבאמת סמיכה מעליותא היא דגם בכל יום בהתפללו לעצמו ודאי כיון יפה ודייק לקרות שפיר ע"י טורח, ומש"ה לא חש רבי להורידו לפני התיבה. וע"כ לא אמר כשאתה מגיע לנפשנו חכתה, משום דבתפילה טרח ואמר כראוי. אך א"ל, כשאתה מגיע אצל וחכיתי לה', משום דבדרך לימודו דעיקר דעתו על לימוד הפירוש של־מקרא וההלכה היוצאת מהכתוב אז לא טרח לקרוא היטב נגד טבעו ורגילותו, כי לא בקל היה יכול לדבר כן.

ולזה נתכון מאור עינינו רש"י ז"ל במה שכתב 'מקרא זה בספר ישעיה', כלומר דמש"ה נקטיה להאיי קרא דשייך ביה למימר לא נמצאת מחרף ומגדף, משא"כ בפסוקי דזמרה לא היה אפשר לומר הכי על רבי חייא, דאז היה קורא יפה ע"י טורח. עד כאן דברי ספר נפש חיה.

ומה שכתב כי לא רחוק שנהגו בימי רבי לומר רננו צדיקים בשבת, יש לסייעו ממה שנזכר בזהו"ק פ' תרומה דף קל"ז ע"ב שהמזמורים של־שבת נתקנו על ידי החברים, דהיינו התנאים, וי"ג שם אנשי כנה"ג. והרחבתי על זה בקונטרס מילי דברכות סימן ו' דף שמ"ט, והוא נדפס בתחילת פסקי מהרי"ץ כרך שני.

שאלה מהקהל: לגבי השאלה למה לא אמר נפשנו חכתה, נראה פשוט מפני שפסוק וחכיתי הוא בנביאים, ופסוק נפשנו חכתה הוא בכתובים, והנביאים קודמים לכתובים בסדר ארבעה ועשרים ספרים כידוע. ולא דאמי למה שכתבו רבוותא טעם שבמוסף ראש השנה מקדימים פסוקי כתובים לפסוקי נביאים.

תשובת מרן שליט"א: אבל הרי טענתו מצד שזה אומרים בתפילה, א"כ שכיח טפי. **בכל** אופן, לגופו של עניין, יכול להיות שאפשר לתרץ את השאלות האלה, גם אם נגיד כי אלו שאלות.

למשל לגבי שאלתו, למה הוא מביא דוקא את הפסוק וחכיתי לי"י? חוץ מן הפשוט הפשוט, מי אמר שהוא צריך להביא לו דוקא גם את הפסוק שהבאת? הוא הביא לו פסוק אחד, וישנם עוד. מספיק פסוק אחד, בכדי לזעזע את רבי חייא. וכי הוא צריך להגיד לו פסוקים נוספים? זה בבחינת מה שמצינו בגמ' בדוכתי טובא, תנא ושייר.

ולגבי טענתו, שישנו פסוק יותר שכיח, נפשנו חכתה לי"י, אולי יכול להיות שזה לא נחשב בהכרח חירוף וגידוף, אם הוא מחליף שם את האות ח"ת באות ה"א. כי ח"ו גם

אם מישהו יאמר בה"א, אפשר להכניס ולהעמיס כאן פשט, להגיד כי 'הכאה' זאת לא חייבת להיות בפועל. ישנו למשל פסוק, וַיֵּךְ לֵב דָּוִד אֹתוֹ [שמואל א' כ"ד, ה'], הכוונה ציער אותו. אותו הדבר לגבי הפסוק נפשנו חיכתה ל"י, אנחנו מתפללים, נפשנו מתפללת ומבקשת, והדבר גורם צער ח"ו לשכינה, כביכול כואב לה על צערנו, והקב"ה 'עזרנו ומגיננו הוא'. זהו כפי שישנו מושג, 'דחק כלפי מעלה'. לפעמים האדם מתאמץ בבקשותיו ותפילותיו וכו', והוא כביכול עי"ז דוחק בשמים למלא רצונו. לכן 'נפשנו חיכתה' בה"א, לא חייב שיהיה הכאה בפועל. משא"כ 'הכיתי' זה משמע בידיים. רח"ל. כי לא נזכר שם נפש.

כמוֹכֵן לגבי הפסוק 'ולא תהללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל', גם אם מישהו יגיד 'ולא תהללו', אולי לא מחייב שזה ייחשב חירוף וגידוף גמור, כי יכול להיות שזה כמו הפסוק [ויקרא כ"ו, י"ד] וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי. זה לא שהוא אומר 'לא תהללו', שכך צריך להיות ח"ו, אלא הכוונה, והיה ולא תהללו, אז 'ונקדשתי', דהיינו שאז אעניש אתכם, ובזה אתכבד ויתקדש שמי בעולם, כמו [במדבר כ', י"ג] וַיִּקְדָּשׁ בָּם. אפשר עכ"פ לפרש כך.

לכן הוא לא אמר לו פסוקים, אשר אפשר להתווכח לגביהם, אלא אמר לו פסוק שאין עליו תשובה.

המשך בעניין החסידים וההונגרים השרים בל"ג בעומר ומבטאים בפיוט לכבוד התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי, שזהו חירוף וגידוף, והבדל בין שיבושם בהחלפת צירי לפתח לבין החלפת חירק לפתח בנ"ד שזהו יותר חמור, ודוגמאות נוספות לכך²

בשיעור הקודם [מוצש"ק נשא] דיברתי על עניין החסידים וההונגרים השרים בל"ג בעומר ומבטאים בפיוט במקום לומר 'לכבוד התנא האלהי, רבי שמעון בר יוחאי', הם אומרים 'האלהי' בפתח במקום 'האלהי' בחירק, וזהו חירוף וגידוף.

זהו חידוש נורא, מרעיש מרעיד ומזעזע, למי שמבין ויודע, ושיש בו יראת שמים.

בכדי לבסס זאת, בשיעור המודפס [חוברת שערי יצחק, בעמ' 9-10] הוספתי דברים שלא דיברתי עליהם בשיעור. כמו שבשיעורים רבים, אני מתקן, משנה, ומוסיף עניינים רבים. הבאתי שם מקורות לכך, שאפילו בפיוטים ובשירים, ואפילו שלא מתכוונים, הדבר ח"ו מסוכן.

הבאתי שם מה שהחיד"א בספרו ברית עולם, העלה בשם גורי האר"י, לגבי אדם שהיה אומר בתפילה 'וחננו מאתך דעה ובינה והשכל', במקום 'והשְׁכֵּל' הוא אמר 'והשְׁכֵּל', בשי"ן ימנית, ושיכל בגלל זה את בניו רח"ל. והבאתי גם את מ"ש מה"ר דוד מודינא בספרו זכר דוד, שיש אמנם אנשים הטוענים, לא משנה, מה זה משנה איך אומרים, העיקר שלא מתכוונים לזה. [גם בזמנינו רבים משיבים כך ובלגלוג, למי שמתקן אותם כשטועים בדיבור או בלימוד. איתמר]. ונסתייעו ממדרש לגבי הפסוק 'ודגלו עלי אהבה' - 'ודילגו עלי אהבה, אפילו עם הארץ שאומר במקום 'ואהבת' - 'ואיבת', 'ודילגו עלי אהבה'.

אך הוא בא ואומר, שהדבר אינו נכון. לגבי עמי ארצות, אנשים שאין מה ללמד אותם, אין להם ידיעה ואינם מבינים, אין הכי נמי. אבל אדם היודע, שיכול לתקן את המעוות, הוא צריך וחייב לתקן. וז"ל, מי שחננו ה' דעת ותבונה, ומתפלל כמצות אנשים מלומדה, ופיו מלא טעיות, באשר אינו משגיח במה שאומר בשפתיו, זה מבזה את ה', והשגגות נחשבו לו כזדונות וכו'.

רח"ל. השגגות נהפכות לזדונות. למרות שהם אומרים בשגגה כך.

• נראה ששורש טעות זאת ממבטא החסידים וההונגרים שמחליפים צירי בפתח

למעשה, הדבר אינו מתחיל ממש מכאן, אלא כנראה מתחיל במבטא החסידים וההונגרים אשר מחליפים את הצירי בפתח. במקום להגיד בתפילת שמונה עשרה 'אלֵהֵינוּ ואלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִרָהם אֱלֹהֵי יִצְחָק ואלֵהֵי יַעֲקֹב', הם אומרים 'אלוֹקֵינוּ ואלוֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹקֵי אֲבִרָהם ואלוֹקֵי יִצְחָק ואלוֹקֵי יַעֲקֹב'.

בספר שפת אמת, להרב בן ציון הכהן, כבר מחה והתריע על הדבר הזה. יש לו ספר שלם להאריך אודות כל הניקודים והתנועות, לא אכנס כעת לכל הנושא הזה, דיברנו על כך פה ושם.

לגבי העניין של הצירי, יש לו שם כמה דפים, להוכיח שהמבטא הזה שלהם הוא שיבוש. גם אלה העושים את הצירי אָן, דהיינו הליטאים. וק"ו אלו העושים זאת אָן, דהיינו חסידי הבעש"ט, שהם כבר נחתו עוד דרגא. והוא מביא ראיות, ממש ברורות כשמש, הוכחות נכוחות, וגם שהאשכנזים בעצמם בעבר לא עשו כך. אפילו מהגר"א רואים זאת.

הוא כותב [בדף ר"י] כך, ראיתי להזהיר ולהזכיר, למי שלא ידע, על שיבוש עצום הנגרם לאלה שקוראים את הצירי כמו פתח עם יו"ד (היינו שם כמו שים) שלפעמים מגיעים לידי כפירה ממש. כמו למשל בתפילה, שאומרים אלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, אם יקראו הצירי הזה כמו פתח עם חטיפת היו"ד, יהיה כאלו אומרים אלהי אבותינו אלהי אברהם וכו'.

והרי הקורא כן, כופר בעיקר, וקורא לאבותיו שהם אלוהיו. וכן לאברהם יצחק ויעקב, עושה אותם אלוהות ח"ו. וכי אברהם הוא 'אלהיו'? שלוש עבודות זרות כבר יש לו רח"ל.

שאין הבדל בין זה, ובין ארוממך אלהי המלך, אמרתי אלהי אתה
[תהלים ל"א, ט"ו] **וכיו"ב. וכן הדבר הזה בכל מלת אלהי בצירי, כמו**
אלהי עולם, אלהי אליהו, אלהי אדוני אברהם, וכדומה, שהקורא
אותם כמו בפתח, הוא עושה את העולם ואת אליהו, לאלוהיו ח"ו.

• וכן הדברים אמורים גם לגבי אדוני בצירי, כמו אדוני יוסף, אדוני הארץ, שהקורא אותם כמו אדוני בפתח, נראה כמוכיר שם ה' לבטלה, ומשנה את משמעות המלה.

אמנם דבר זה שכתב בסיום, הוא רק לפי המבטא שלו, מכיון שהוא ספרדי, האומר נִי בפתח. אזי נִי הוא כמו נִי, ונמצא שם קדוש. אבל לדין שזה קמץ, כפי הידוע ברבינו בחיי לגבי הפסוק [בראשית י"ט, ב'] הִנֵּה נָא אֲדֹנִי, דהיינו אדונים שלי. אם כן, זאת אינה בעיא. אבל לגבי מה שכתב ברישא, בודאי שהדבר נכון.

אולם בכל זאת, זה לא קשור לנושא שלנו. ישנם פסוקים, כגון [ירמיהו כ"ג, כ"ג] הָאֱלֹהִי
מְקַרֵּב אֲנִי, וכן בנוסח ברכת האורח, 'בנים עוסקי' בתורה'. לפעמים הנסמך נשען, זה
במקום 'אלהים מקרוב', 'עוסקים בתורה'.

• אמנם לגבי התפילות יש ללמד עליהם זכות, אך בנושא דידן אין שום תירוץ וחייבים לתקנו.

אבל בכל אופן, לגבי נדון דידן, אין קשר בין האחד לשני. כי לגבי תפילת שמונה עשרה, אני יכול ללמד עליהם זכות בדוחק, וכדלקמן. אמנם זהו שיבוש, אבל הם לא ישמעו לנו, הם כנראה לא יתקנו את המבטא הזה עד שיבוא המשיח, למרות כל ההוכחות שנביא להם. אולי יחידים. אינני יודע האם ישנם יחידים אשר יתקנו את המבטא.

חושבני כי היחידים אשר הודה שהמבטא שלהם הוא משובש, זהו האדמו"ר מצאנז - בעל שפע חיים ודברי יציב - צ"ל, שכתב כי הוא מודה ומתודה שהמבטא שלהם הוא משובש, עד כדי כך שהוא אומר כי אולי הם פטורים מן התפילה, כיון שאינם יכולים לקרוא נכון, והתפילה שלהם היא חירוף וגידוף בגלל השיבושים. הבאנו זאת בזמנו [שיעור מוצש"ק ואתחנן התשע"א].

אינני יודע, האם בפועל הוא תיקן. הוא כנראה לא יכל לתקן. הוא ביקש ממישהו שיבוא וילמד אותו. אבל אינני יודע האם הם מסוגלים.

גם לא ירצו, אולי יחשבו שאסור להם לשנות. מסתמא גם יש להם חשש כי הדבר יגרום פירצות וכו', אולי הדבר יגרום אצלם ערעור ביסודות וכו'. אין לנו את אנשי כנסת הגדולה, שיבואו ויתקנו גם את הדברים האלה, בבחינת 'שכחום וחזרו וייסדום'. עד יבוא משיח צדקנו.

בכל אופן, ביכלתי ללמד עליהם זכותי, כי אחרי שהם אומרים 'אלוקיני', כאן הם כבר אומרים מראש כי אצלם הצירי הוא פתח, אז אח"כ כשהם ממשיכים זה כביכול אחרי שמסרו 'מודעא'.

אולם עכ"פ הדבר אינו נוגע, למה שאנחנו מדברים בעניין 'לכבוד התנא האלהי'. כי כאן זה לא להחליף צירי בפתח, אלא שבמקום חירק אתם אומרים פתח. זהו שיבוש, אפילו לפי שיטתכם. אם זאת 'שיטה' בכלל. אפי' לפי המנהג והמבטא שלכם זה שיבוש, ע"כ זהו דבר שחייבים ומוכרחים לתקנו. אין על כך שום תירוץ. הם יכולים לתקן, וצריכים לתקן, וח"ו אם לא יתקנו.

• שיבוש נוסף בשיר 'זוכני לגדל', שאומרים 'אויבי' במקום 'אוהבי'.
לצערי, שמעתי היום על שיבוש נוסף, עוד שיר שג"כ הם חייבים לתקנו. רח"ל, מי יודע... מקודם אמרנו, לגבי מי שאמר 'השכל', מה גרם לעצמו. ישנם השרים, 'זוכני לגדל' בני ובני בנים אוהבי ה' וכו'. במקום להגיד 'אוהבי' השם, הם אומרים 'אויבי' השם. אוי ואבוי. אמנם הם היו רוצים לומר אוֹיְבִי, בגלל החולם לשיטתם, אבל בפועל הם משבשים ובולעים בגלל כך אות הה"א. ויצא העגל הזה.

וכי אפשר לעבור על כך בשתיקה? מי יודע מה יוצא או יצא מזה?

הערה מהקהל: הטעות שלהם מתחילה מן המלה הראשונה, כי כתוב 'וזפנו' והם אומרים 'וזפני'...

תשובת מרן שליט"א: ה' יזכה אותם לתקן גם את השיבוש הזה.

כעין הנושא שלנו, העיר כבר ר"ד אבודרהם לגבי נוסח ברכת אלהי [ה]נשמה שנתת בי טהורה, שצריך להפסיק מעט בין תיבת אלהי לבין תיבת נשמה, כדי שלא יהא כחוזר למעלה חס ושלוש. והובאו דבריו בעץ חיים למהרי"ץ, ובענף יוסף שבסידור אוצר התפילות, ובעוד ספרים רבים.

בירור העניין כי בזמן שאירע האסון בל"ג בעומר במירון, אכן שרו אז את הפיוט 'לכבוד התנא האלוהי, רשב"י, בניקוד פתח, שזהו חירוף וגידוף. התאמתות הדבר שבאותו זמן שקרא האסון שרו את השיר 'לכבוד התנא האלוהי'.

השבוע נודע לי בזכות ובאמצעות ידידנו הרב ליאור מועלם הי"ו, מהעיר רכסים ת"ו, כי התאמת מה שדיברנו [בשיעור מוצש"ק נשא התשפ"א], שבאותו הזמן ממש שקרה האסון הנורא, שרו 'לכבוד התנא האלוהי, רשב"י'. בטעות.

כפי שדיברנו בזמנו, צריכים לפרסם כי זהו חירוף וגידוף, והדבר צריך תקנה. צריכים לתקן זאת. ולהסביר במיוחד, שהדבר אינו קשור למבטא של חסידי הבעש"ט, זה לא כפי שהם עושים את הצירי - פתח, כי כאן זה לא צירי אלא חירק, הם עושים את החירק - פתח. במקום להגיד 'התנא האלקי', הם אומרים 'אלקי'. כביכול עושים את

רשב"י, אלהים שלהם. זהו חירוף וגידוף גמור. וכפי שאמרנו, מי יודע אם הקב"ה לא אמר, 'תסתמו כבר את הפה'. אבל לא ידעתי זאת בבירור, ביקשתי ממנו כמה וכמה פעמים, עד שנתברר כעת העניין היטב.

הוא אמר לי, שישנם סרטונים בהם רואים את האנשים העוברים שם במירון, בשעה 12:41 בלילה. רואים את האנשים הולכים כרגיל, ב'מסדרון המוות', רחמנא ליצלן. וכדקה לאחר מכן, בשעה 12:42-12:43, רח"ל כבר רואים אותם האחד ע"ג השני. זה מה שרואים בתמונות בסרטונים. דחוקים רמוסים ומעוכים, ה' ישמרנו.

מצד שני, ישנו תיעוד מדויק, מה שרו באותו הזמן התזמורת של תולדות אהרון, שהיתה במקום הסמוך לאירוע. מתי התחילו בזה. בשעה 12:42 ו-34 שניות, התזמורת פוצחת ב'לכבוד התנא וכו'. שמעתם? שימו לבבכם. זה היה בדיוק אז, ברגעי האסון. אחרי כן, לאחר כמה דקות - הרי לקח זמן עד שנודע להם מהאסון - בשעה 12:48 ו-58 שניות, עוברים לניגון נוסף של 'לכבוד התנא וכו'. לא ידעתי כי ישנו עוד ניגון נוסף. בשעה 12:52 ו-3 שניות, פוצחים בשירת בר יוחאי.

ובשעה 1:00, קריאה ראשונה לעזרה. עצרו את המוזיקה למשך שנייה. בשעה 1:04 וחצי, קריאה שנייה להפסיק, ולצאת להתקדם לכיוון 'שביל רב דב, מסדרון המוות'. כאן המוזיקה עצרה למשך כשתי דקות. אח"כ בשעה 1:06, שרו ואמרתם כה לחי.

ובסופו של דבר, עצרו לגמרי בשעה 1:21. אז האירוע נגמר. שבת משוש ליבנו, נהפך לאבל מחולנו.

בקיצור, התאמתו הדברים, כי אכן האסון אירע באותן דקות ממש. אין הדבר אומר כי זאת הסיבה, לא מסתבר. בודאי לא הסיבה היחידית. אבל כפי שאמרנו, הגימטריא של-מלה 'אלהי' זה ארבעים וחמש עם הכולל. זהו כפי שכתוב לגבי נוב עיר הכהנים שמתו שם שמונים וחמשה כהנים, בגלל העניין שלא קיימו סעודת ברית מילה אצל אותה אלמנה, כי מיל"ה זה בגימטריא פ"ה [וכדלקמן]. דהיינו, הכל בשמים מחושב ומדוקדק. כמו לגבי העוון של נוב עיר הכהנים, יש את העוון, שציערו את האלמנה, אבל ישנו גם מניין מסוים, עניין נלווה, כנגד מספר פ"ה.

ואשרי המדבר על און שומעת. ראיתי שפרסמו את העניין של תיקון הניקוד הזה בעיקבותינו, באחד הגליונות של העדה החרדית. אבל זה לא מספיק. השיר הזה

מפורסם מאד מאד, וצריך עוד שופרות רבים מאד לעצור ולמנוע טעות חמורה זאת בהקדם. ולמוכחים ולשומעים, 'נעם וגו'.

שאלה מהקהל: אבל כל שנה הם שרים כך?

תשובת מרן שליט"א: כבר ענינו על כך בזמנו. אמרתי אז, כי זה רק עשה את העניין של המספר, או שנתמלאה סאתם. כאן כבר היה קיטרוג. הצטרפו כאן שני דברים.

שאלה מהקהל: ישנה תשובה של מרן שליט"א בשו"ת עולת יצחק [ח"ג סוף סימן קנ"ה], לגבי מירון, שאין שם את עניין הערבות.

תשובת מרן שליט"א: נכון. המדובר שם הוא בגלל העניין הצניעות, כי אין במירון את העניין של ערבות. איש לא ישא בעוון חֵבְרוֹ. דהיינו, שלא ייענשו על עוון של מישחו אחר. אבל כפי שאמרתי, איננו אומרים כי זאת הסיבה לאסון, הם לא אשמים בכך שהם שרים. אמנם מסתמא גם הם שרו כך, כי לצערנו האנשים אינם יודעים, לא שמים לב, שזה חירוף וגידוף. רק בכל זאת אמרתי, כי מן השמים רצו לרמוז את העניין הזה, במספר ההרגוים.

והרי יכלו למות ארבעים, או חמשים, למה בדיוק ארבעים וחמשה? הדבר בא להגיד, שגם העניין הזה צריך תיקון. זה ב'דרך אגב'. זה מתלווה לכך.

בשלחן ערוך המקוצר [חלק חמישי, הלכות ברית מילה סימן קנ"ט, בעיני יצחק הערה נ"ד] **הבאתי בס"ד** כך, ודע כי מצוה רבה שישבו הקהל לשמוח בשמחת המילה ולסעוד שם, ושכרם כפול מן השמים. ואם ח"ו מניחים בית המילה לבדם בלא שמחה, העונש גדול רח"ל. כדאיתא בדברי הרד"ק ז"ל שפירש על פסוק ויאמר המלך אל דואג טוב אתה וגו' עד וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד [שמואל-א', כ"ב] ופירש הרד"ק [לא מצאתי, אדרבה וכו'] שענשם מחמת אלמנה שילדה בן, והלכו אנשי נוב עיר הכהנים ביום ח' ומלו הבן. וכל אחד פנה והלך לו לביתו ולא ישבו לסעודת מצוה, וצעקה האלמנה אל השי"ת, ונגזר עליהם שייהרגו פ"ה כהנים כמניין מיל"ה רח"ל וכו'.

זהו נושא בפני עצמו, רק הזכרנו זאת בדרך אגב.

מצאתי דעה נוספת, שחטאם של נוב עיר הכהנים היה בגלל שנתרשלו מעצם הברית מילה, בגלל שהילד היה ממזר וכו' כמו שהבאנו בס"ד בנפלאות מתורתך סוף הפטרת מחר חודש, על פסוק ובין זרעך עד עולם.

שאלה מהקהל: מה שהרב הקשה שם בעיני יצחק הלכות מילה על אותו חכם שלמד מזה שהעונש גדול על כך, כי יש עכ"פ חילוק מאחר שהיא היתה אלמנה והמכאיב את ליבה עובר בלא תעשה וכו'. אולי י"ל בגלל שהמספר פ"ה כהנים מוכיח, על דרך שמבואר בגמ' סנהדרין דף צ: דילמא קללת אלישע גרמה, והשיבו שאם כן מאי בשער, ש"מ על עסקי שער? רואים שכשיש הוכחה, שאני.

תשובת מרן שליט"א: יתכן דשאני נדון דידן שההוכחה היא רק מן הַמְסָפֶר, ולא מעצם הדבר כמו שם שהמשותף הוא שְעָר [ויעו"ש במהרש"א], זה מוכיח היטב את המדה כנגד מדה. השוואת המספר, אולי זה דבר צדדי, ולא עיקרי. וממילא נפק"מ לאסון מירון כדלעיל. אכן צריך להתעמק עוד בעניין, וה' יודע כל הנסתרות.

שאלה מהקהל: אולי תוספת ה"א הידיעה, האלף, מלמדת שאין הכוונה האלדים שלי, שהרי בתיבת אלף לא שייך ה"א הידיעה.

תשובת מרן שליט"א: בשלמא אם ה"א הזאת, נותנת משמעות אחרת. אבל אין שינוי. זה חירוף וגידוף, לפי כללי הדקדוק...

• תוספת לענין הגימטריא מ"ה עם הכולל.

[לענין שאמרנו בס"ד כי אלדי הוא גימטריא ארבעים וחמשה עם הכולל, הוסיף כאן ידידנו הראח"כ שליט"א בזה"ל, הנה בזמן מגיפת הקורונה, אמר הגר"מ שטרנבוך שליט"א ששמע מזקני חכמי תימן זצ"ל, כי בתימן בזמן מגיפה, היו מעוררים על הזהירות במניין מאה ברכות, שהרי דוד המלך ע"ה תיקן זאת מפני שהיו מתים בכל יום מאה נפשות עכ"ד. ואני הקטן אומר, שאפילו אם הכל זהירים במניין מאה ברכות, יש לעורר על הזהירות באופן אמירתן, לפי הרמז הנפלא שכתב בזה מהרח"כ בשם טוב (פרק ז') מתפילה הלכה י"ד ד"ה חייב), ובקיץ המזבח פרשת עקב על פסוק הנזכר יעו"ש.

ואולי כיון שלא התעוררו לכל זה בזמן המגיפה, באה הרעה הזאת. שכן דרשו חיוב מאה ברכות, מפסוק ועתה ישראל מה י"י אלהיך שואל מעמך, אל תקרי מה אלא מאה.

והנה תיבת מה, בגימטריא ארבעים וחמשה, כמניין ההרועים. ותיבת מאה, בגימטריא אלף, כי זה וזה גרם. והנה יש אומרים שבזמן דוד המלך ע"ה היו מתים בכל יום מאה בחורים, וכנראה רוב ההרועים במירון היו בחורים. עכ"ל נר"ו. ויישר חיליה לאורייתא].

בעניין ארבעים וחמשה הרועי אסון מירון, תיעוד חדש מאחד הניצולים, וחובת הזהירות שלא לומר בשיר, לכבוד התנא האלקי בפתח, שהוא חירוף וגידוף, אלא בחירוף

אנחנו מדברים על רבי שמעון בר יוחאי, התנא האלהי, אשר עצר את הגזירה. צדיק גוזר והקב"ה מקיים. אבל צריכים לדעת, כי כמה שרשב"י היה גברא רבא, עם כל כבודו וגדלו, אבל עכ"פ יש לדעת את הגבולות.

בזמנו דיברנו מספר פעמים [מוצש"ק נשא, בהעלותך, חוקת ובלק התשפ"א], לגבי מה שלצערנו בעוה"ר אירע ש'אסון מירון' היה בזמן ששרו את השיר 'לכבוד התנא האלקי'. אמרנו כי זהו חירוף וגידוף, וח"ו מסתבר כי הדבר לכלי-הפחות הצטרף לגרום את העונש שנהרגו ארבעים וחמשה.

התנא 'האלהי', המלה 'אלהי' בגימטריא מ"ה, עם הכולל. נוסף עליהם אחד, כנגד הקב"ה.

דהיינו, איך אתה נותן לבשר ודם, כבוד של הקב"ה? התנא האלקי? ח"ו עושים את רשב"י, אלהים שלהם? אמנם הם לא מתכוונים לכך, אולם הדבר אינו עוזר. עצם זה שאומרים חירוף וגידוף - למרות שהאדם אינו מתכוון - בהרבה מקומות רואים כי הדבר מזיק.

דיברנו על כך בזמנו, והבאנו ראיות לכך. ובשיעור מוצש"ק חוקת ובלק התשפ"א הבאתי בס"ד כי בדקו ומצאו מן הסרטונים, שהדבר היה באותו הזמן במדויק.

ידידנו הרב ישראל מאיר כהן הי"ו, אמר לי בזמן האחרון כי הוא מצא חיזוק נוסף לכך. הוא אומר, כי באחד מקווי הטלפון, מישוהו סיפר כך לפי תומו - הוא לא קישר זאת לעניין הנ"ל, שהדבר קרה בגלל זה, אולם לפי מה שהוא אומר, כמשיח לפי תומו, רואים כי האסון היה בדיוק כאשר התחילו לשיר את השיר הזה.

הדבר פורסם באחד מקווי הטלפון, וביקשתי ממנו שיכתוב לי את המלים, שיעתיק בדיוק מלה במלה מה שהוא מספר שם.

הוא כתב אלי כך, לכבוד מו"ר שליט"א.

כפי שנתבקשתי, תמללתי את קטע סיפור ההצלה (מירון) הנוגע לענייננו.

"שמי מנחם מנדל מוסקוביץ, אני גר בצפת, נשוי, 6 ילדים וכו'.

בשעה 12 בלילה, התחילו אנשים להתקבץ, לזכות להיות בהדלקה של תולדות אהרון וכו'. ככל שהזמן חולף, ציבור גדול נוהר למקום וכו'.

הגיעה השעה, הגיע הרגע והאדמו"ר מתולדות אהרון עולה וכו', וברקע מתחילים לזמר ניגוני התעוררות, האדמו"ר דיבר שם במעמד וכו'. לא עוברים כמה דקות, והנה מתחילים לומר פסוקי סליחות וכו'.

כשסיימו וכו' ניתן האות, והאדמו"ר התחיל להצית אש במדורה, ואש בקהל, והציבור החל לרקוד בהתרגשות, "לכבוד התנא האלוקי (פתח בק)" רבי שמעון בר יוחאי". כולם שמחים בהילולא של רשב"י, לכבוד התנא האלוקי (פתח בק)".

כולם קופצים וכולם רוקדים, אך מחמת הציבור הגדול שהיה שם, התחיל דוחק גדול מאד, והרגשנו שמחמת הדוחק אנו חייבים לצאת מהמתחם. אנחנו מתחילים לנוע באיטיות ליציאה של המתחם, וככל שאנחנו מתקרבים לכיוון היציאה, אנחנו מרגישים שהדוחק נהיה פי כמה וכמה.

הבן שלי אומר לי: "אבא, איך נצא מפה?" אמרתי לו: "בני יקירי, כל שנה זה ככה, נכון, מחכה לנו כמה דקות מאד קשות, אבל יעברו הדקות הספורות הללו, ונצא לאוויר הפתוח ללא דחיפות".

אך מה שלא ידעתי, שלהקב"ה היה תכנון אחר בשבילי, ובשביל הרבה נפשות מישראל.

אנחנו מתחילים לצאת, ואז אנחנו שומעים זעקות אימים של אנשים "זהירות, אנשים נופלים, אנשים נופלים". אנחנו לא ידענו מה קורה שם, אבל ללכת אחורה לא יכולנו, לפנות ימין או שמאל, לא יכולנו. יכולנו רק לזרם עם הקהל.

לא עובר 30 שניות, ואני רואה ערמת אנשים על הרצפה אחד על השני, זעקות אימים "הצילו, הצילו, תצילו אותנו". תוך שניות ספורות, אני מוצא את עצמי נופל על ערמת האנשים הללו..."

מתלמידו, ישראל מאיר כהן (גילה ירושלם).

נוסיף, ברוך דיין האמת.

אני חוזר שוב על הדברים האלה, אינני יודע האם מישהו חושב לתקן את הנושא הזה. כתוב 'אשרי המדבר על אוזן שומעת', אבל אנחנו - מקיים כפי שכתוב - 'ואני את נפשי הצלתי'. אני אומר מה שאני בעניי חושב לנכון.

בכל מקרה, חובה לתקן את הנושא הזה, גם בלי קשר לאסון, מבלי שנאמר מה הסיבות, כי איננו יכולים לדעת זאת בצורה ברורה. בעוה"ר נסתם כל חזון. אבל לפשפש במעשינו, בודאי אנחנו מחויבים, ולתקן מה שאפשר.

בשבח המודעות שפורסמו בעניין שלא לשיר 'לכבוד התנא האלוקי' בפת"ח, אלא האלוקי בחירק"

ישנו עוד דבר אחד, שברצוני להזכיר.

הדפיסו ופרסמו מודעות בעש"ק זו - אשריו ואשרי חלקו של מי שהדפיס את המודעות הללו, וצריכים לפרסם זאת עוד יותר (ומצורף בגב החוברת) תחת הכותרת 'לכבוד התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי'. לאחר בירור ארוך רחב ומעמיק, (שערי יצחק מוצש"ק נשא התשפ"א) - דיברנו אז לגבי הנושא הזה, לגבי אסון מירון. הוא ציין רק שיעור אחד, זאת הפעם הראשונה שדיברתי על כך, אולם האמת היא שאח"כ דיברתי על העניין כמה וכמה פעמים. [ועיין שיעור מוצש"ק בהעלותך, ומוצש"ק חוקת ובלק, שנת התשפ"א].

אסור באיסור חמור לומר "לכבוד התנא האלוקי" בפתח, שהוא חירוף וגידוף, וח"ו לומר כן, וכזאת לא ייעשה.
בואו ונשמע לזעקת רשב"י, חידלו לכם מן אדם אשר נשמה באפו. השנה מפסיקים את החרפה, ומזמרים "התנא האלוקי" בחיריק. והשי"ת יסיר חרון מעמו.

כבר ביארנו זאת מספר פעמים, וכעת זהו הזמן לעורר שוב על כך. לצערינו, אני מניח שישנם כאלה אשר לא ישמעו, אולם לכל הפחות נצא ידי חובת מחאה, לפחות אנחנו מוחים על כך, שלא תהא תביעה עלינו ששתקנו. כאשר האדם מוחה, כפי שכתוב לגבי עוזיה מלך יהודה, שנכנס להקטיר קטורת, והכהן הגדול מיחה בו. כבר כמעט עמד להיחרב כל העולם, שמים וארץ, אולם כיון שעזריהו הכהן מיחה בו, מאחר שהיתה מחאה, אזי שקטו שמים וארץ. כאשר העליתי בס"ד בנפלאות מתורתך הפטרת יתרו.

אם בעולם הזה ישנה מחאה, גם כאשר עושים דבר עבירה בפרהסיא, אזי מדת הדין אינה מענישה.

זהו חירוף וגידוף, להגיד 'לכבוד התנא האלקי', כמו 'אלוקי נצור לשוני מרע'. כביכול, עושים את רשב"י, אלוה שלי. רחמנא ליצלן. הגם שלא מתכוונים לכך, אבל עצם האמירה של חירוף וגידוף, זהו דבר חמור מאד. לכן, שכל אחד ישתדל בעצמו, וכן אם הוא שומע זאת, אולי לאט לאט הדברים הללו יחדרו לליבם, ושיהיה תיקון לעניין הזה. והשם ברוך הוא יסיר בקרוב חרון אפו מעמו ומנחלתו, אכ"ר.

שאלה מהקהל: אבל צ"ל 'האלהי' בה"א, לא האלקי?

תשובת מרן שליט"א: נכון. אמרתי לפי שיטתם. לצערי, להגיד 'האלהי', הם בודאי לא ישמעו לנו. לכן אמרתי, לפי מה שהם שרים.

תוספת דברים בעניין השרים 'לכבוד התנא האלוקי' בפת"ח, במקום האלוקי בחירק, והתייחסות לטענה כי כביכול זהו מבטאם של חסידי הבעש"ט, כי הדבר אינו נכון אפילו לפי שיטתם'

• **תשובה לטענה שכן** הוא ההיגוי שלהם, שפה אף לפי שיטתם זו טעות **בענין** השיר 'לכבוד התנא האלהי רשב"י', ברוך השם הענין הזה מפורסם ברבים, יישר כוחו של ידידינו הרה"ג שמריהו יונה שליט"א אשר השתדל הרבה בנושא הזה. ישנם כאלה אשר כבר תיקנו זאת, לא כולם. מישוהו אמר לי כי בהדלקה במירון, האדמו"ר מבויאן שליט"א וכן הרב אלימלך בידרמן שליט"א, עדיין שרים ככה. וישנם כאלה, שלמרות שהבינו כי זאת טעות, הבינו שזהו חירוף וגידוף, אבל הדבר קשה להם, כיון

שהם כבר התרגלו לכך בלשונם. צריך להזכיר להם, לעורר אותם לכך. ואז הם מוכנים לתקן.

ברם חושבני כי ישנם רבים אשר אינם מבינים בכלל את הבעיא.

בליל ל"ג בעומר, הייתי בעיר ראש העין ת"ו, בהדלקה שהיתה במוסדות 'בעקבי הצאן', אחרי שדרשתי שם מעין המאורע, וכאשר מי ששר שם שר את השיר הזה ככה, הוא אשכנזי ואינני מכירו, הפסקתי את השירה והריקודים, והערתי לגבי הנושא הזה. לאחר מכן, ניגשתי אליו ושאלתי אותו מה זה? וכי רבי שמעון בר יוחאי, הוא אלוה שלך? כיצד אתה אומר 'האלוקי'? אז הוא ענה לי, לא, באידיש ככה אומרים. אמרתי לו, מה הדבר קשור לאידיש. זה לא קשור האחד אל השני.

ניכר היה שעדיין הוא לא הבין, אז הנחתי לו את הדף שפרסמו שזה איסור חמור, שיעיין לאחר מכן. דיברתי על עניין זה אם הרה"ג מסעוד בן שמעון שליט"א, השבוע בזמן כתיבת אותיות לספר תורה חדש אצלו בביתו, והוא אמר לי בטח שזהו חירוף וגידוף, כמו שכת"ר אומר, אולם מה נעשה? כך הוא ההיגוי שלהם. זאת ההגיה שלהם.

נראה, שלא מבינים את שורש העניין.

הרי החסידים-דהיינו-חסידי הבעש"ט במקום 'אלוהי אברהם אלוהי יצחק ואלוהי יעקב', בצירי. הם אומרים 'אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב', בפתח. על דבר זה לא באנו אליהם בטענה. כי הם חושבים שניקוד צרי, הוא נקרא כמו פתח.

זהו כפי שהספרדים מבטאים את שם השם, שם אדנות, כי מאחר בין קמץ לבין פתח, הדבר נשמע חירוף וגידוף.

כידוע רבינו בחיי דיבר על כך, לגבי הפסוק [בראשית יח, ג'] 'ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך' וגו', וכתב בזה הלשון **אע"פ שנראה שהקמ"ץ והפת"ח הכל דבר אחד ותנועה אחת, אין הדבר כן, אלא שיש אפשר בניהם במבטא. שהרי תנועת הקמ"ץ גבוהה ועליונה, ותנועת הפת"ח למטה ממנה, כי הקמ"ץ בתיבה יורה על מעלה גדולה ועל דבר שהוא עומד בפני עצמו, אינו נסמך לאחר וכו'...**

הוא מאריך על כך וכותב בהמשך בזה"ל, וזהו ההפרש הגדול שיש בתורתנו בין קמ"ץ לפת"ח, כהפרש שיש בין אור לחשך ובין קודש לחול. וכן מצינו שהמחליף פת"ח

בקמ"ץ, לא ימלט מאחת משתים, או יהרוס הכונה, או יבא לידי כפירה וכו'... [לגבי קריאת שם אדנות בפת"ח וכו', יש לעיין כיצד מתישב עם מה שאמור מעכ"ת לשעבר או כתב, כי גם בקמ"ץ הוא לשון רבים. ועיין בספרי הקטן שו"ת שבת כהונה חלק א' סימן ל"ב אות י"ח, וסימן ל"ג אות י"ח. איתמר.]

בעבר היו ספרדים – אינני יודע האם גם בזמנינו – כגון מארצות בוכארה ופרס, ועוד כמה מקומות, אשר היו מבטאים את הקמץ, קצת יותר גבוה. למשל בסליחות, 'דעני לעלי בְּרָמָה', את המילה 'בְּרָמָה', הם לא היו מבטאים כאילו כתוב בְּרָמָה, אלא כאילו כתוב 'בְּרָמָה' [מֶרֶן שליט"א מדגים זאת]. הגביהו זאת יותר. וזהו ההבדל אצלם, בפסוק [בראשית א', ו'] **בֵּין מַיִם לְמַיִם**. הם הבדילו, בין הקמץ לבין הפתח. אולם רוב הציבור הספרדים, אינם יודעים להגיד את ההבדל הזה, אצלם זהו אותו הדבר כביכול כתוב 'בֵּין מַיִם לְמַיִם'. ברם, קשה לבא אליהם בטענה שזהו חירוף וגידוף כיון שהם חושבים שזהו אותו הדבר. כפי שאצל התימנים, הסגול והפתח הם אותו הדבר, כך אצלם, הקמץ והפתח הם אותו הדבר. א"כ מה רצונך מהם? על הדבר זה, קשה לתקן אותם ולהאשימם.

אולם בנידון דידן, לגבי השיר 'לכבוד התנא האלוקי', הנקודה היא אחרת. אינני אומר כי לשיטתנו בלבד זו טעות, אלא שאפילו לשיטתכם זו טעות. כי במילה 'האלוקי' הניקוד חִינְק, לא צִירִי. אם זה היה 'האלוקי' בצירי, ולשיטתכם שאתם מבטאים את הניקוד צירי כמו פתח, יתכן להיות בסדר. זהו כפי שבמקום להגיד 'דרכי', אתם אומרים 'דרכי'. דברִי קהלת, דברִי. וכן במקום להגיד צור אתה אומר צִיר. וכדומה. בסדר. אני מבין. כי אצלך, כך הוא הקו והשיטה. אמנם זו טעות, אין ספק בכך שזו שגיאה, אמנם כיון שאצלך הדבר כך, מובן כי זאת היא השפה שלך. ברם בנ"ד, זה לא צירי, אלא חירק. אם כן, גם לשיטתך זאת טעות. זאת היא הנקודה, לכן, צריכים לפרסם את העניין, ביתר שאת וביתר עז.

- ברוך ה' התחילו לתקן את הדבר, והסכמה מהרה"ג אשר וייס שליט"א שזהו חירוף וגידוף.

ברוך ה', כבר התחילו לתקן את הדבר. מי ששמע על כך, מי שנודע לו הדבר, ומי שהבין זאת. וב"ה גם נודע לי, שהרה"ג אשר וייס שליט"א, בעל שו"ת מנחת אשר, וראב"ד דרכי הוראה, אמר ג"כ שהדבר אכן נכון, ובודאי שזהו חירוף וגידוף. והרי הוא עצמו מחסידי הבעש"ט, והבין את הדבר. כי זה לא קשור האחד אל השני.

שאלה מהקהל: למה 'אלוהי' אברהם, כפי שהם מבטאים וכמו שהרב אמר מקודם, זה לא חירוף? אם הולכים לפי מה שנשמע?

תשובת מרן שליט"א: כי אצלם, הצירי הוא פתח. לפי שיטתם, זהו הביטוי. הדבר אינו מתחיל מפה. קשה לבוא ולהגיד שזהו חירוף וגידוף, בזמן שהוא חושב כי כביכול זהו מה שכתוב כאן. אכן ברור שזאת שגיאה, ברם לכל הפחות הוא 'מכוסה'. גם במקום אָמֵן, הם גורסים אומיין. וכן השאר. במלים אחרות, אי אפשר לשנות את כל המבטא שלהם, הם לא יכולים - או שאינם רוצים - לשנות את כל הקריאה והתפילה שלהם, כי אצלם הצירי הוא תמיד ככה. אבל בנדון דידן, הם כן צריכים לתקן, כי הניקוד הוא לא צירי, אלא חירק. ואת החירק הלא הם מבטאים תמיד כמוהו וכמו שאר העדות. הם לא יכולים להגיד, כי זהו לפי שיטתם. כביכול זה הולך על אותו המהלך.

• התייחסות לטוען כי 'האלוקי' בפתח פירושו איש האלהים, כמו שאומרים 'יהודאי', וכן כמו 'צדיקאי'.

ידידנו הרב גיורא כהן הי"ו, מהעיר אשדוד ת"ו, שלח אלי דין ודברים שהיה בינו לבין חכם אחד, שהוא חסיד ברסלב, אשר כביכול בא ליישב ולתרץ זאת. לא אכנס כעת לכל המובא במכתבו הארוך, ואם הוא ירצה לפרסם את המכתב בשלימותו, אזי שיגיחנו סופית וישלח לנו, וברוך יהיה.

בכל אופן, אותו חכם רצה להשיב על הטענה הזאת, והוא טוען עליו כך, [עדיין לא קיבלתי ממנו את מכתבו המתוקן, על כן העתקתי את הפסקאות שנאמרו בשיעור מתוך המכתב שצורף במקורות. העורך] **הנה** אתה רצית להשיב על טענת הגר"י רצאבי שליט"א, שזה לא 'אלוהי' מגזרת אלהים, אלא הכוונה היא לשם תואר של 'איש אלהים', על משקל 'יהודאי' שפירושו איש יהודי, וכן 'חשמונאי' שפירושו איש חשמון. כך גם כאן, 'אלוהאי' הכוונה איש אלהים, וכמו שאומרים 'המקובל האלהי', 'חכמה אלהית'. כך גם בשיר הזה, אומרים התנא האלהי, כאילו כתוב האלוהאי. בתוספת אל"ף. כך טענתך, שכן ראית באיזה ספר.

ישנו מושג, 'יהודאי'. בלשון ארמית, אומרים על יהודי, יהודאי. כמו שמפורסם, אחד מגדולי הגאונים, שנקרא בשם רב יהודאי גאון. המלה הזאת מזוכרת כבר בתרגום [אסתר ה', י"ג], וכן בירושלמי [שביעית פרק ד' דף ל"ה ריש ע"ב] בזה"ל, אמר יהודאי. או 'צלוב', כמדומני כי כך כתוב שם.

והוא מביא עוד דבר מעניין, כי הרי בשיר שיסד הבן איש חי, 'ואמרתם כה לחי רבי שמעון בר יוחאי, ואמרתם כה לחי רבי שמעון צדיקאי'.

צדיקאי היינו, איש צדיק. הצדיק שלי, שלנו. א"כ אותו הדבר גם בנ"ד.

למעשה, המלה 'צדיקאי', נראה שהיא המצאה של הבן איש חי. אין מלה כזאת בעצם. הוא עשה זאת, רק בשביל החרוז. הרי כך דרך הפייטנים, לפעמים בשביל החרוזה, הם עושים הקבלה, המציאו מלים. למרות שאין אותם בדיוק, הם מרחיבים את המושגים.

ברם חושבני, שאין כאן שום תשובה. כי ראשית, בשום מקום לא כתוב את המלה הזאת, לכבוד התנא האלוקאי, בתוספת אל"ף. אם היה כתוב זאת עם אל"ף, אולי היה מקום לומר כדבריו, כי ישנו מישהו שכתב כך, ברם אין אל"ף בשום מקום.

• דחיה לטוען שטעות זו היא בעיא לספרדים ולתימנים.

הרב גיורא בעצמו מביא בהמשך, כי בכל הספרים, המלה 'האלוקי' מנוקדת בחירק. כל אלה אשר הדפיסו את השיר עד היום, לא כתבו זאת עם אל"ף. ולא עוד אלא שניקודה לנכון בחירק, ולא בצירי.

הרב גיורא כהן עצמו חשב להגיד - ענה לו לדחות את טענותיו - כי בעצם הטענה היא לא על האשכנזים. הוא מתווכח שם עם אותו חכם, ואמר לו שהוא חושב, כי מה שאנחנו אמרנו שזהו חירוף וגידוף, זה לא מדובר לגבי האשכנזים. כביכול מבחינת האשכנזים, הדבר בסדר. הבעיא היא, כיון ששרים כך יחד אתם גם ספרדים ותימנים, ולשיטתנו זהו חירוף וגידוף. כך הוא רצה להגיד.

כך הוא כתב שם, שיטת החסידות, שלא מקפידים על לשון מבורר בתפילה, והעיקר רחמנא ליבא בעי, ויתכן שכלפיהם יש הנהגה שמיימית של סלחנות, כי הדקדוק אבד בארץ אשכנז מפי ההמון, והקב"ה שומע תפילת כל פה, בבחינת אנוס רחמנא פטריה. וזה כמו שהם אומרים 'אלהיני' בפתח במקום צירי, ולא מוחין בידם כשאומרים כן בנוסח התפילה 'אלוהי אברהם אלוהי יצחק ואלוהי יעקב' אפילו שזה נשמע אלהים שלי, וכאילו אומרים חלילה על אברהם אלהים שלי [ועי' כף החיים סי' מ"ו אות ד']. כך שהבעיא הזאת, היא לא דוקא בשיר במירון.

אלא כמו שאמרתי, שכיון שהם אנוסים, יש להם סלחנות בהנהגה השמיימית, ויש להניחם. אבל שכולם ישירו בהר מירון את השיר לכבוד התנא האלוהי, כמו מבטא

אשכנזי, זאת כבר בעיא, כי זה סוחר גם את קהל הספרדים והתימנים שנמצאים באותו מעמד.

וזה עומק כוונת הגר"י רצאבי שליט"א, שהחרון אף במירון היה מצד הקהל הספרדי והתימני ששרו איתם כמו מבטאם, ורקדו עם זה. שכן כלפיהם, כיון שהם מקפידים על לשון מבורר, הקפידו בגללם מן השמים, בבחינת מאן דקפיד קפדין בהדיה וכו'.

ברם האמת היא, שלא נתכונתי לכך. אני מדגיש ואומר, כי גם לפי שיטתם, זהו חירוף וגידוף. לא רק לשיטתנו. הדבר אינו רק בגלל שזהו שיר משותף, ולחלק מן השרים זהו חירוף וגידוף.

הוא מביא גם את העניין שדיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק ואתחנן התשע"א], כי האדמו"ר מצאנז בעל שפע חיים הודה וכתב, כי הם כ"כ משובשים במבטאם, עד כדי כך שכנראה הם פטורים מן התפילה בכלל.

כדאי להדפיס בחוברת 'שערי יצחק' את כל דבריו בשלימותם, אם כי צריך לתקן זאת. כיון שישנם שם דברים של טעם. הרב גיורא כהן, מבין טוב בשורש הדברים.

הרב גיורא כהן כתב לו עוד שם בזה"ל, מי אמר לך שזה מסורת אצלם לומר 'האלוהאי'? בשלמא יהודאי, חשמונאי, זה נקרא מסורת, כי זה מופיע בתרגום ובלשון חז"ל. אבל 'האלוהאי', 'צדיקאי', מאיפה הם המציאו את זה, וממי בכלל שמעת זאת? האם הוא מוסמך לומר חידוש כזה? קשה לי להאמין, שהוא התכוון למסורת וכו'.

אז על מה אתה מדבר 'מסורת' 'נסורת'. כנראה אין לך מושג מה זו 'מסורת', אתה חושב ש'מסורת' זה צעצוע לשון, שאפשר לדחוף אותו בכל מקום וכו'.

ועוד, נניח שזה מסורת ומנהג, ואי אפשר לשנות וכו' וכו'. מה זה קשור לתימנים ולספרדים, שרוקדים ושרים שם את השיר הזה? הרי כתבתי לך, שלא על האשכנזים תלונותיו של הרב רצאבי, כי אם על הספרדים ועל התימנים.

כפי שאמרתי מקודם, זאת איננה הנקודה. אני אומר, כי אפילו לדידהו, הדבר חירוף וגידוף.

והנה ידידנו הרב גיורא שליט"א ניאות לבקשתנו, השתדל, הזדרז, סגן וערך את מכתבו מחדש, כדי שיהא ראוי לפרסמו ברבים, וזהו:

לק"י

שלום רב למעלת ותהילת אדונינו המוכתר באות מלכות הגאון מארי יצחק רצאבי שליט"א נזר אלהיו על ראשו, תרב גדולתו, יאריך ימים על ממלכתו, עד כי יבוא גואל, לעם בני ישראל, אמן.

הנני בזאת להציג בפני מעלת כת"ר שיח שפתיים ביני ובין חתני הי"ו אודות מה יצא חוצץ נגד השרים במירון בהילולא דרשב"י את השיר 'לכבוד התנא האלוקי רשב"י' שצ"ל האלוקי בחירק כדי שלא ישמע חירוף כאומר חלילה שהתנא רשב"י אלוקים שלי ושזה יכול להיות אחת הסיבות שגרם לאסון מרון תשפ"א לא תקפ"ץ. ואשמח אם כת"ר יחוזה דעתו הרחבה בענין ושכרו כפול מן השמים.

הנה חתני הי"ו רצה ליישב מנהגם עפ"י מה שראה באיזה ספר שזה לא חלילה אלוקי מגזרת אלוקים אלא הכוונה היא לשם תואר של איש אלוקים על משקל יהודאי שפירושו איש יהודי וכן חשמונאי שפירושו איש חשמון כך גם כאן אלוקאי הכוונה איש אלוקים וכמו שאומרים 'המקובל האלוקי' 'חכמה אלוקית' כך גם בשיר הזה אומרים התנא האלוקי כאילו כתוב האלוקאי עכ"ד.

ואשיבהו דבר דהאמת לא נכחד דיש לחזק זאת ממה ששמעתי אותם אומרים בשיר ואמרתם כל אחי "רבי שמעון צדיקאי" דהכא נמי על כרחך פירושו איש צדיק, ובא זה ולימד על זה ש"התנא האלקי" הכוונה "אלוקאי" שפירושו התנא איש אלוקים. אולם בנדון דידן נראה שכוונת כת"ר היתה דבשלמא לנו התימנים והספרדים הרי אומרים אֱלֹהִי ה' בקמץ והה"א בחירק והוא לשון ארמי הגזור מאֱלֹהָא וממילא בכל נטיותיו אומרים עם קמץ (אֱלֹהוֹת, אֱלֹהוֹתך, חכמה אֱלֹהִית) ובאופן זה אין בעיא לשיר את השיר ולומר "לכבוד התנא האֱלֹהִי רשב"י" כי בניקוד זה אין לו משמעות אחרת זולת איש אלהים. ובדרך זו גם אם נפרשו על משקל יהודאי חשמונאי, לו היו אומרים "לכבוד התנא האֱלֹהִאי" שפיר דאמי, דגם זה משמעותו היא איש אלהים ולא זולת. אבל הבעיא היא אצל האשכנזים שהם אומרים 'אלוקי' בחולם, [וכן אלוקות, המקובל האלוקי וכו']. וא"כ כשאומרים בשיר "התנא האלוקי" זה נשמע גם אלהים שלי וכמו שהם אומרים "יהי רצון מלפניך ה' אֱלֹהֵי", וא"כ אין הבדל במבטא בין מה שהם אומרים "התנא האלוקי" לבין מה שהם אומרים ביה"ר "אלוהי". וממילא גם אם כוונתם לומר 'האלוקאי' באל"ף לא מהני, כיון שבמבטא אין הבדל. וידוע הוא בספרים שבתפילה

בעינן לשון מבורר כלומר לשון דלא משתמע לתרי אפיין, והיינו משום דלא אזלינן בתר מחשבה אלא מה שיוצא מן הפה, וכן הדבר בשירים ופיוטים שגם הם תפילה. ובפרט שגם האשכנזים עצמם אומרים "המקובל האלוקי" בחירק, ולא שמעתי מהם אחד שאומר בפתח וא"כ מאי שנא רשב"י שעליו אומרים בפתח. וגם לענין ניקוד החולם בהרבה מספריהם מופיע 'האלקי' בלי וא"ו שזה יכול להיות שבכלל בעבר לא היו אומרים בחולם אלא בקמץ כמנהגינן.

והנה דברינו אלה לא הניחו את דעת השואל הנז' והניף ידו בשנית לטעון דאם הכל הולך אחר מוצא הפה ולא המחשבה קשיא דא"כ אמאי אין בעיה לספרדי לבטא קמץ של שם אדנות כמו פתח אפילו שזה נשמע לשון חול, כמו"כ מאי שנא דמותר לומר "שלום" בבית המרחץ כשמתכוון לשם אדם וכו', וכן כשאומר כל אלהים אחרים הרי מותר לומר בה"א כשמתכוון לחול, או עבודה זרה וכדו', אלא על כרחך אין בעיה כשהכוונה היא אחרת, ומינה לנדון דידן דשרי לאשכנזים לומר "האלוקי" כשכוונתם היא על אלוקאי באל"ף, ואולי זו היא המסורת שלהם וממילא אין די במה שידוע בספרים שהזכרת לשנות מסורת כי יש עדות שגורסות כך ויש שגורסים אחרת, ועוד שלא כולם מסכימים שצריך ללמוד דקדוק בימינו וכן לדקדק בתפילה ועיין בספרי חסידות ובדברי רבינו נחמן מברסלב זיע"א גם כן על עניין זה וכו' וכו' עכ"ד.

וזאת אשר השיבותיו לאמר דהנלע"ד דאיה"נ על האשכנזים עצמם לא עליהם תלונתינו, שהרי למיטב ידיעתי שיטת החסידות שלא מקפידים על לשון מבורר בתפילה והעיקר רחמנא ליבא בעי ויתכן שכלפיהם יש הנהגה שמיימית של סלחנות כי הדקדוק אבד בארץ אשכנז מפי ההמון והקב"ה שומע תפילת כל פה בבחינת אנוס רחמנא פטריה ועליהם ועל כיו"ב אמרו 'ודגלו עלי אהבה' קרי ולגלוגו וכו'. וזה כמו שהם אומרים 'אלהייני' בפתח במקום צירי ולא מוחין בידם כשאומרים כן בנוסח התפילה "אלוהי אברהם אלוהי יצחק ואלהי יעקב אפי' שזה נשמע אלהים שלי וכאילו אומרים חלילה על אברהם אלהים שלי (עי' כף החיים סי' מו אות ד), כך שהבעיא הזאת היא לאו דוקא בשיר במירון. אלא כמו שאמרתי שכיון שהם אנוסים יש להם סלחנות בהנהגה השמיימית ויש להניחם. אבל כשכולם ישירו בהר מירון את השיר "התנא האלוקי" כמו מבטא אשכנזי- זה כבר בעיא, כי זה סוחר גם את קהל הספרדים והתימנים שנמצאים באותו מעמד. ואפשר דזו היא עומק כוונת כת"ר שהחרון אף במירון היה מצד קהל הספרדי

והתימני ששרו איתם כמו מבטאם ורקדו עם זה שכן כלפיהם כיון שהם מקפידים על לשון מבורר הקפידו בגללם מן השמים בבחינת מאן דקפיד קפדינן בהדיה. וכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין מאן דקפיד למאן דלא קפיד ולכן בכל 45 הנספים יש את כל העדות, ולכן טוען כת"ר שלכל הפחות בקהל מעורב- על הזמר מוטל לומר "האלקי" בחירק לחרוק שני השטן ולא בפתח שלא יפתח עלינו את פיו. ואם יטענו שזה מקלקל את החרוז עם "יוחאי" הא לדידהו נמי הניקוד הוא יוחאי בקמץ וכיצד יתחרז עם אלקי בפתח. ועוד, הרי לפי טענת השואל אפשר לומר האלקי בתרי קמצין כדי להחיל עליו משמעות של אלהאי על משקל יהודאי.

ובאשר לטענה אמאי אין בעיה לספרדי לבטא הקמץ של שם אדנות כמו פתח אפילו שזה נשמע לשון חול- התשובה היא דאיה"נ הבעיה אכן קיימת אצל הספרדים מהדור החדש ילידי הארץ ומשום מה לא מובן למה הם מעלימים עיניהם ומכבידים אזנם משמוע צווחת רבינו בחי (ריש פ' וירא) שהם מחרפים כלפי מעלה עי"ש ואכמ"ל, וידוע שהספרדים בעבר חששו לרבינו בחי והיו מבדילים קלות בשם אדנות בין פתח לקמץ.

ומה שטען שמותר לומר אלהים בה"א כשהכוונה על לשון חול- שאני הכא דלשון חירוף לומר "אלהי" על בשר ודם וחיישינן טפי, ובפרט שהם הרי אומרים "האלוקי" בקו"ף כמנהגם להבדיל על ידה בין קדש לחול דבכי האיי גוונא ליכא למימר דשם חול הוא ומה כבר תעזור הכוונה. יוצא אפוא שלומר "אלקי" בפתח על רשב"י זה כמו לומר "אלקים אחרים בקו"ף" דוק והבן. משא"כ "אלהים" דליכא חירוף לא משנים בקריאה בשביל להבדיל בין קדש לחול וסמכינן על הכוונה וכן הדבר לענין 'שלוש' שמותר לאמרו בבית המרחץ כשהכוונה לשם אדם דהתם נמי אינו משום חירוף אלא משום כבוד לשם קדוש ובכה"ג נמי סמכינן על הכוונה. ובפרט שגם בזה לא יצאנו מידי מחלוקת והרבה אחרונים מחמירים לא לסמוך על הכוונה ועל פיהם הכריע המ"ב (סי' פד סק"ו) דירא שמיים יש לו להחמיר.

ומה שטען ש"האלקי" זו מסורת אצל האשכנזים ואין לשנות- מאן יימר לן שזו מסורת לומר "האלוהאי". בשלמא יהודאי חשמונאי זה נקרא מסורת כי זה מופיע בתרגום ובלשון חז"ל אבל 'האלוהאי' 'צדיקאי' היכן נשמע כזאת. ומי שיבדוק במאגר הממוחשב את השיר הזה יראה שבכל המקומות שמופיע הוא בניקוד 'האלקי' בחירק. ולא שמעתי עד עתה משום אשכנזי ש"האלוקי" הוא כמו יהודאי ושה מסורת איש מפי איש. ולפי

זה מעתה נאמר גם על אומיין אלוהיני, פסיל תכלת (רח"ל) שזה מסורת אצלם, הרי כולם יודעים שאצל האשכנזים אין בכלל מסורת בענין ניקוד ומבטא כפי שהם מעידים על עצמם והכל השתבש אצלם. הנה לנו האדמו"ר מצאנו בעל שפת חיים ודברי יציב זצ"ל שהודה והתוודה בפה מלא שהמבטא שלהם משובש עד כדי כך שהוא אומר אולי הם פטורים מן התפילה כיון שאינם יכולים לקרוא נכון והתפילה שלהם היא חירוף וגידוף בגלל השבושים. לפיכך פשוט וברור שאין כאן מסורת. וגם אליבא דההסבר שהוא על משקל יהודאי חשמונאי הרי ישנם דוגמאות רבות המובאות בפוסקים שהורו לשנות מן הדקדוק היכא שנמצא בו חשש חירוף וא"כ אולי גם פה צריכים הם לשנות לחירק שלא יהיה חשש חירוף. ועוד, נניח שזו מסורת וא"א לשנות וכו' וכו' - מה זה קשור לתימנים ולספרדים. שרוקדים איתם ושרים שם את השיר הזה, הרי לעיל חזרנו לומר שלא על האשכנזים תלונתנו כי אם על הספרדים והתימנים, וכי בגלל שכך המסורת שלהם לנו התימנים והספרדים מותר לשנות את המסורת שלנו בו בזמן שלדידן זה חירוף וגדוף לומר שרשב"י הוא אלהים ח"ו.

ומה שטען שלא כולם מסכימים שצריך ללמוד דקדוק בימינו, וכן לדקדק בתפילה ובדברי רבי נחמן מברסלב וכו' לא מובן, וכי בגלל שרבי נחמן מברסלב אמר שלא צריך ללמוד דקדוק לא צריך לשמור על מסורת אבותינו ויכולים לשיר בהר מירון שרשב"י הוא אלהים ועוד לרקוד עם זה רח"ל. לא יתכן שרבינו נחמן זיע"א אמר שגם מי שכבר יודע דקדוק ורגיל על לשונו יהיה מותר לו לשנות הרגלו ולשבש את מילות התפילה בקום ועשה. ובזה שייחס לרבינו נחמן שאין צריך לדקדק בתפילה נלכד בלשונו, שהרי יסוד טענתו היתה על משקל יהודאי וחשמונאי שזה ענין דקדוק והא רבי נחמן אמר שאין לדקדק וכ"ש דקדוק זה שהוא משתמע גם על לשון חירוף.

ע"ה גיורא כהן ס"ט.

יישר חיליה לאורייתא, כן ירבה וכן יפרוץ, להגדיל תורה ולהאדירה. וכבר הבענו דעתנו הענייה לעיל לגופו של עניין.

• דבר פלא קודם האסון שרו שם את השיר הנ"ל 45 פעם

ידידנו הרב נתנאל קרני נר"ו אמר לי דבר מפליא, אשר פורסם ברבים באחד מקווי הטלפון. לדבריו בדקו ומצאו כי באסון מירון, לפני שמתו אותם ארבעים וחמשה, תנצב"ה, שרו את השיר הזה ארבעים וחמש פעמים. הפלא ופלא. מי יודע, את עומק הדין בשמים.

זאת חוץ ממה שבבר אמרנו בזמנו [שיעור מוצש"ק נשא התשפ"א], כי המילה 'אלהי', היא בגימטריא מ"ה ועוד אחד. 'האחד'. הקדוש ברוך הוא. ה' אחד ושמו אחד.

בינו נא זאת הדבר לכל הפחות בבחינת סימנא מלתא, כדאי' בהוריות ובערכין.

אומרים בשם אחד הצדיקים, כי לכל אחד מישראל קוראים יהודי', מלשון האות יו"ד. לגבי כל האותיות, אם משנים אותם קצת, צורתם איננה משתנית בקלות. כגון באות א', אם מוסיפים לה בליטה יותר, וכן האות ב', אם מאריכים ימינה או שמאלה, צורת האות נשארת. וכן אם מפחיתים ומקצרים. ברם לגבי האות י', כל מה שתשנה, הדבר יפסול אותה. למשל, אם תאריך את הרגל, היא תהיה אות ו'. ואם תעשה קו למעלה בצד השמאלי, היא תיראה ל'. ואם תוסיף בצד ימין, היא תהיה ז'. ואם תגרע, נניח תמחק את המושב, זה לא י', אלא מקף.

אותו הדבר לגבי יהודי. כל שינוי הכי קטן, הוא פוסל אותו. הן להוסיף והן לגרוע. היהודי הוא מושלם, כמו האות יו"ד, אי אפשר שיזוז, לא ימינה ולא שמאלה. כי כל שינוי פוגם באות יו"ד, משא"כ בשאר האותיות. זהו דבר נפלא. העיקר הוא, שצריך לפרסם את העניין הזה, שאסור לומר התנא האלקי בפתח, ביתר שאת ויתר עז, כפי שפרסמו זאת במודעה. וברוך ה', אני רואה סימן טוב, כי כבר התחילו לתקן את הדבר הזה. ככל שהדבר יתפרסם יותר, נזכה להסיר חרון אף ה' מישראל. וכפי שאמרנו, גם מי שאינו מתכוון, זה לא יועיל, כי אין עצה ואין תבונה לנגד ה'.

תוספת דברים בעניין השרים 'לכבוד התנא האלוקי' בפת"ח, במקום האלקי בחירק, שזהו חירוף וגידוף אפילו לפי שיטת חסידי הבעש"ט

דבר נוסף, לגבי מה שדיברנו ופרסמנו בעבר, וכשנתנו זו עשו ג"כ מודעות לגבי עניין השיר, לכבוד התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי', כי בדרכי שרו 'התנא האלוקי', ואמרנו כי זהו חירוף וגידוף. וכי ח"ו אתה עושה את רשב"י - שהיה קדוש עליון - לאלוה שלך? האלוקי? והסברנו זאת כבר כמה וכמה פעמים, החל מלאחר 'אסון מירון'. [יש להוסיף כי הם לא רק שרים כך 'לכבוד התנא האלקי', אלא גם בדיבור בעלמא, וכגון ששמעתי רבניהם

אומרים כך בדרשות. איתמר].

ביום ששי האחרון, שלח אלי ידידנו הרה"ג שמריהו יונה שליט"א תגובה של האדמו"ר מסדיגורא שליט"א.

חבל שלא נשלחו אלי כל הדברים שהוא אמר, לפני כן ואחרי כן, כי שלחו לי רק את מה שהוא דיבר לגבי הפרט הזה. [אחרי השיעור, קיבלתי ממקור נוסף את כל החוברת, וראיתי שאין קשר לאמור שם לפני כן ולאחר מכן. זה עתה בפרשת במדבר, גליון קכ"ה, בדף ב' ונכפל בדף ו'].

כתוב שם כך, אודות מה שהעירו על מ"ש "לכבוד התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי", שלא יאמרו תיבת האלקי בניקוד פתח אלא בניקוד חירק, דבעצם עפ"י דקדוק נכון, כל נוסח זה איננו מדוקדק. כי בלשון הקודש, בכגון זה אין מוסיפים כלל את האות ה"א בהתחלת התיבה, שהרי שם זה מתייחס לאדם האומר שהוא יתב' אלוך שלי, ולכן אין אומרים "ה' האלקי". הרי אין מלה כזאת, 'האלוקי'. לא אומרים, 'השם האלוך'.

ואינו דומה למ"ש "ה' הוא האלהים", שהכוונה היא לעצם אלוקותו ית"ש. ומאחר שכל אמירה זו אינה מכוונת עפ"י דקדוק הלשון, אין גם חילוק מהו הניקוד של תיבת "האלקי". עד כאן. במלים אחרות, הוא מקיים את הטעות הזאת, מאחר ובלא"ה זה לא יכול להתפרש 'אלוך', כי אם זה 'האלוקי' אזי אין את ה"א הידיעה.

קשה ותמוה מאד לפי דבריו, וכי אם אומרים חירוף וגידוף שלא עפ"י הדקדוק, הדבר מותר? נכון שהדבר אינו מדוקדק, אולם זאת איננה סיבה ולא מתירה להגיד חירוף וגידוף. אפילו בצורה שאינה מדויקת, משמעות הדברים הם חירוף וגידוף. הנני מדבר לפי שיטתו.

חוץ מזה, אמר לי משהו - אינני יודע האם הדבר נכון - כי הם בעצמם, כאשר הם אומרים בשירה את המלים 'אדוננו בר יוחאי', ואמרתם כה לחי אדוננו בר יוחאי, הם לא אומרים 'אדונינו', אלא 'אדונינו', משאירים את האות נו"ן לנכון בצירי. א"כ רואים, כי היכן שישנה משמעות של שם אדנות, אזי הם נזהרים. למרות ש'גנינו', זהו אינו שם ה'. לכן הגם שהחסידיים וההונגרים מבטאים את הצירי כמו פתח, גם הפולנים ועוד. אולם היכן שישנה משמעות, שהדבר יכול להתפרש כביכול כלפי הקב"ה, אזי הם נזהרים שלא לבטא זאת בצורה מוטעית. א"כ מה נפשך? אם אתם נזהרים בכך, למרות שבעצם זה לא מדויק. כי כאשר הם אומרים 'גנינו', מבינים כי זהו 'אדוננו', ובכל

זאת הם נזהרים.

אבל למעשה, לגבי הטענה דלעיל, כבר בפעם הראשונה שדיברתי על עניין זה [בשיעור מוצש"ק נשוא התשפ"א, עמ' 14], התייחסתי לכך מדנפשאי ואמרתי כי התשובה הזאת איננה נכונה. או אולי מישהו כבר טען את הטענה הזאת, ועניתי לו כמובא שם בזה"ל, **אפילו שישנה ה"א הידיעה**, זה עוד יותר חמור **אפילו**, כי 'ה'אלהי - עם ה"א הידיעה, מחזקים זאת יותר. זהו חירוף וגידוף גמור.

אם אתה אומר 'האלוקי', אמנם בדקדוק זה לא נכון, אולם במשמעות הדבר חמור הרבה יותר, כי אתה אומר זאת עם ה"א הידיעה. זהו חירוף וגידוף הרבה יותר גדול, כי אתה נותן לכך יותר תוקף. נכון שהדבר אינו מדויק, אבל זהו איננו תירוץ.

שאלה מהקהל: הרי כתוב בזה"ק **מאן פני האדון י"י, דא רשב"י?**

תשובת מרן שליט"א: נכון. אבל אתה נכנס כעת לעניין אחר. גם על כך עניתי בזמנו. כבר בפעם הראשונה שעוררנו על כך, [בשיעור מוצש"ק נשוא התשפ"א בשל"ב, דף 7,6]. אלו כעין 'מים שאין להם סוף', כיצד להסביר את העניין. כי חס ושלום, הדבר ברור שזהו אינו כפישוטו. אבל אינני יכול לחזור בכל פעם על אותם דברים, כפי שאמרתי, וכבר דיברתי על הנושא הזה אולי חמש פעמים, ובכל שיעור חידשנו וביארנו בס"ד פרטים נוספים.

גם האדמו"ר מסדיגורא, כנראה הוא שמע זאת בע"פ, ולא הבין מה בדיוק אנחנו טוענים, ואת כל הפרטים והציודים, הטענות והמענות, ולכן הוא ענה בצורה שטחית.

הערה מהקהל: מדובר על אדמו"ר צעיר, בן 28 שנים. אשר הוא משושלת בוואן, אלה העושים שם במירון את ההדלקה. והם מצדיקים ומתרגצים בכך את עצמם.

תשובת מרן שליט"א: זה לא משנה. אנחנו דנים לגופו של עניין. התורה, אמת כתיב בה. ללא שום נגיעות ח"ו. חוסר הדקדוק, אינו סיבה להתיר חירוף וגידוף, כמו שהסברנו בס"ד.

תשובתי לגבי ה"א הידיעה בה' הוא האלהים, מאי שנא שזה מדת אלהותו וכו', איננה ברורה. לא מובנת. וידועים דברי רבינו בחיי בפרשת ואתחנן למה לא נאמר הפוך, האלהים הוא ה'. ויש בזה תירוצים שהרחבנו בס"ד בנפלאות מתורתך שם. וע"ע להרמ"ע בספר עשרה מאמרות מאכ"ח סוף סי' י"ד.

בדרך כלל לשמות אין מוסיפים ה"א הידיעה, כגון אברהם, אין כתוב בשום מקום האברהם. היצחק. וכדומה. והארכנו בס"ד שם במגילת אסתר לגבי המן בן המדתא. והשם האלהים דשאני, נראה הטעם יען כי זה אינו שם מיוחד, כמו הוי"ה ברוך הוא וכדומה. לפי שהוא שם משותף, כנודע, גם לע"ז, ולדיינים. וה"ה האל. כמו כן ה' אלהי הצבאות. ומצינו אפילו האהיה [כך היא נקודה בקמץ בכת"ק של מהר"ץ, לא בפתח. אמנם יש גירסא הוא אהיה. והרחבנו על זה בס"ד במענה לשון שנדפס בסוף סדר האשמורות בני ברק התשמ"ח דף א'], בתחילת האשמורות שאנחנו אומ' בסליחות שבחודש אלול ועשי"ת, בסוף פיוט ישן אל תירדם, האהיה אשר אהיה, אשר כל חפצו פעל. כנלע"ד בס"ד.

והטעם לתוספת ה"א הידיעה לפי הסוד, במלים ה' הוא האלהים, וכדומה, אינו כמו שכתוב בחוברת שם והובא לעיל, אלא כגון המבואר ברבינו בחיי פרשת ויחי ומפרשיו (תורת חיים דף קס"ז, והאזרח בישראל) גבי פסוק **וַיִּבְרַךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר, הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר תִּהְיֶה אִתְּךָ וְגו'** [בראשית מ"ח, ט"ו], שרומזת הה"א על השכינה שמקבלת שפע מחמשת המידות העליונות לה, שהן חג"ת נ"ה, דהיינו חסד גבורה תפארת נצח והוד. וע"ע בעשרה מאמרות הנז"ל, ובשאר ספרים שנתנו לכך טעמים נוספים.

תמיהה גדולה לומר שחוסר הדיוק בלא"ה ע"י תוספת הה"א הוא סיבה להתיר ניקוד האלקי בפתח. וכי למשל מי שאמר שם ה' מלעיל, שהמליץ הנוב"י על כך בתשובתו כי האומר כך הוא עצמו מלרע, [כמ"ש בעבר ובשיעור מוצש"ק נח התשע"ז, ומוצש"ק תרומה התשע"ט], אין בכך משום הוצאת ש"ש לבטלה? וכי זה וכל כה"ג ייחשבו שינוי במשמעות, דהוי לעיכובא בקריאת ס"ת, שצריך להחזיר את הקורא, ולא סגי בגערה. אתמהא.

השלמה בעניין הטעות בניקוד השיר לכבוד התנא האלקי, ומה שהשיב אחד הרבנים למרן שליט"א על כך"

דבר נוסף ואחרון, יצא לי לדבר השבוע עם הרב הגאון הצדיק רבי יוסף מאיר אלטמן שליט"א, השם ישמרהו ויחייהו, הרב של חוג חתם סופר, כאן בעיה"ק ב"ב ת"ו, לגבי איזה נושאים, ותוך כדי הדברים שאלתי אותי, מה דעתו לגבי 'התנא האלקי'?

והוא ענה לי, בטח שזהו חירוף וגידוף, צריך לומר האלקי בחירק, לא בפתח. אבל מה נעשה שאנחנו לא מדקדקים. אנחנו לא יודעים, ולא מדקדקים. כך הוא אמר, תכף ומיד, בצורה כנה וישרה.

הוא אמר לי, אתה יודע שאנחנו, במקום לומר ברוך אלהינו 'שְׁבָרָאנו' לכבודו, היינו אומרים 'שְׁבָרָאנו' לכבודו. עד שתיקן אותנו, רבי יצחק זייבסקי, הוא חיבר ספרי דקדוק לבתי ספר בשם אני לומד דקדוק, כידוע. הוא לימד אותנו שזאת טעות, ועפ"י הדקדוק זה לא 'שְׁבָרָאנו', אלא 'שְׁבָרָאנו'.

זהו ג"כ ממש דבר, של חירוף וגידוף. אם אומרים 'שְׁבָרָאנו', הבי"ת בקמץ, והאל"ף נעלמת, המובן כביכול אנחנו בראנו את הקב"ה. אוי ואבוי. ח"ו. במקום להגיד 'שְׁבָרָאנו', הבי"ת בשוא, וגם האל"ף בקמץ. אבל הוא אמר, אנחנו לא ידענו. איננו יודעים דקדוק הלשון. הוא מודה ומתודה, כי זאת טעות.

אני מקווה כי לכל הפחות אחרי שמעוררים אותם, הם יודו על האמת, גם בנ"ד בשיר על רשב"י, שלא יתעקשו להחזיק דוקא בטעות שלהם. יהי רצון. 'ומלאה הארץ דעה את י"י, כמים לים מכסים' [ישעיהו י"א, ט'], אכ"ר.

לגבי הנושא של ברכת אהבת עולם, רציתי להגיד עוד הרבה דברים ולהרחיב, לענות עוד על השאלה הזאת, אבל לפחות התחלנו. השם ברוך הוא ימלא כל משאלות ליבנו וליבכם לטובה, אכ"ר.

תגובות להערות והארות משיעורים קודמים בעניין זה, ובעניין לכבוד התנא האלקי (בחירק), ובעניין המלה חנוכיה, שצריך לפרסם זאת ביתר שאת^ט

ידידנו הרה"ג שלמה אלמוג אכלופי הי"ו, מירושלם עיקו"ת, כתב אלי כמה הארות והערות לגבי כמה עניינים, ובדרך אגב, הוא כותב שם נקודה נוספת בזה"ל, מה שעורר הדר"ג שליט"א על הדיוק באמירת התנא האלקי וכו'. דיברנו לגבי הטעות הזאת. תשמעו מה שהוא כותב, ישר כח גדול, וגם אחד השכנים שלנו, שהשמיע בקו"ר

שיר זה עם החירוף שבו, כשהראיתי לו את דברי כת"ר, מיד כיבה את השיר. ויהי רצון שתרבה האמונה בקרב הארץ.

שאלה מהקהל: מדוע הרב אומר האלקי בקו"ף?

תשובת מרן שליט"א: אכן בודאי הנכון לומר כגירסתינו בה"א, וגם הלמ"ד בקמץ ולא בחולם, הַאֱלֹהִי. אבל הרי אנחנו באים בזה לתקן את השגיאה שלהם. לומר להם איך לתקן לפי שיטתם.

לסיום, ידידנו הרב שר שלום יוספי הי"ו, הראה לי בספר 'הורני חוקיק', להרה"ג יוסף משדי שליט"א, שהוא כותב [בדף כ"ט] בזה"ל, **ראיתי חכמים בזמנינו, שכתבו להעיר על השם "חנוכיה" שבא מהשפה העברית המתחדשת.**

הוא כותב את הדברים, תחת הכותרת 'דיני המנורה', ובסוגריים 'חנוכיה'.

ולדעתם - של אותם חכמים - הוא שינוי מלשון הקודש, והזהירו על כך.

אולם ראיתי בספר אור אליהו [עמ' כ"ב] שהביא משו"ת שדה ארץ שחי לפני מאתיים חמשים שנה שקרא לזה כן, וכ"כ גם בשו"ת שמחת כהן שחי לפני מאה ועשרים שנה. ויש לומר ששינוי את השם לקרוא לה חנוכיה ולא מנורה, כדי לרמוז על ההבדל שבין מנורת המקדש שהיא שבעה קנים, לבין מנורת חנוכה שהיא שמונה קנים. וידוע רמזים מהחיד"א ועוד על ר"ת חנוכה, כגון ח' נרות והלכה כבית הלל.

לדבריו, כביכול כל הטענה היא, מפני שזהו שינוי מלשון הקודש.

ע"כ אני אומר, לגבי שני הדברים הללו ביחד. גם לגבי העניין של 'לכבוד התנא האלקי', שזהו חירוף וגידוף. וכן לגבי המלה 'חנוכיה', שאמנם זה אינו חירוף וגידוף, אבל לקרוא למנורת חנוכה בשם הבדוי חנוכיה? לצערנו, אנשים אינם יודעים. הוא חושב - ורבים חושבים כמותו - כי זהו רק שינוי מלשה"ק. ברם, לא זאת היא הנקודה. אלא העניין הוא, כי את המלה הזאת, המציאו במחנה הרשעים. 'צאצאי' המתיוונים. איך אפשר לקרוא למנורת חנוכה בשם הזה?

היה צריך לברר הדק היטב את הנושא הזה, שהם השורש, כי אלו אינם דברים אשר כתובים במפורש בספרים, אלא צריכים לחקור ולדרוש על כך. ואסתיעא מלתא מן שמיא. הגעתי למסקנא פשוטה מאד, כי הרבה רבנים אשר לצערינו משתמשים

במלה הזאת, אינם יודעים. הם חושבים, וכי מה הבעי' לומר חנוכיה? יש הרבה מלים שהם חידשו. אפילו בספרי הלכה, כותבים את המלה הזאת. אבל כבר הארכנו על כך בזמנו, כפי שנדפס בקובץ דברי חפץ [גליון חמישי, תשרי התשע"ו בשכ"ז], ישנו שם מאמר מיוחד בשם 'מנורת חנוכה', לברר את כל הנושא הזה.

וכתבנו כי מה שהם מביאים מהספר שדה הארץ, זהו דבר שאינו נכון. כי המלה חנוכיה, מלרע, היא מלה בעברית, כפי שאומרים מטריה, ספריה. זאת העברית החדשה. אולם בעל שדה הארץ, היה ספרדי, ובלשון לאדינו, מוסיפים לכל דבר את הסיומת אִיָּה. הוא כתב, חנוקִיָּאה. זה לא אות כא"ף בכלל. ומלעיל.

שנית, לגבי מה שהם טוענים, כי עשו את המלה הזאת, בכדי שלא לקרוא בשם 'מנורה' כמו בבית המקדש, וכי אין בבית ארון, ושלחן, כפי שהיה בבית המקדש? וכן חפצים, כגון מעיל, ומגבעת, גם אלו שמות שהיו בבית המקדש. מהו הקשר?

לא אכנס כעת לכל הפרטים, כיון שכבר הסברנו זאת שם. גם אם הם רוצים אולי לעשות, אפילו אם זה היה נכון, כעין ספק ספיקא של חסידות, שלא לקרוא לה בשם מנורה, זה לא מצדיק ללכת אחרי מחריבי היהדות. את המלה הזאת, המציאו ופרסמו רשעים, מחללי שב"ק וכו', רק שהם אינם יודעים זאת.

לכן צריך לפרסם את הדברים הללו ביתר שאת. כיון שישנם רבים, אשר העניין מאד מעורפל אצלם. אם המאמר 'מנורת חנוכה' הנז"ל היה מפורסם, באלפי עתקים, עם כל הראיות, היינו זוכים לבער את החמץ הזה. זאת טעות, אשר כ"כ נשתרשה ונכנסה, עד שצריך הרבה כוחות בכדי לעקור אותה. לגבי העניין של 'לכבוד התנא האלקי', הרה"ג שמריהו יונה הי"ו כבר מתכוון לאסוף את כל החומר בנושא, אולי הדבר יעזור. הוא חושב לפעול ולתקן את הנושא הזה, יהי רצון שהשם ברוך הוא יזכה אותו. נשאר העניין של מנורת חנוכה, אשר גם לגבי הנושא הזה אני רואה כי ישנם אפילו תלמידי חכמים חשובים, אשר אינם יודעים, את מהות הבעי'. וכביכול דוחים זאת בקלות, בטענות פשוטות. אבל אינם עונים תשובות של ממש, כיון שבעצם אינם יודעים שלא זאת היא הנקודה.

מי שיזכה לפרסם את הנושא הזה, בודאי תהיה לו בכך זכות גדולה. כי לתת לחפץ קדוש, 'לחנוכה', שם אשר נתנו אנשים שרחוקים מן התורה, הדבר חמור מאד. אבל

הדור שלנו, דור תהפוכות. דור עקש ופתלתול. אנחנו בעוה"ר במצב של 'ירוד ירדנו', וישנם אמנם דברים הרבה יותר גרועים, פי כמה וכמה, אבל ישנם עכ"פ דברים ברורים, כגון דא, אשר אין ספיקות לגביהם, ימינה או שמאלה, רק שישנה חוסר ידיעה. והדברים האלה, מוסיפים שאנחנו עוד יורדים ויורדים. ואפשר לתקן זאת.

בידינו הדבר. מי שיזכה להפיץ את החומר הזה - מאמר מנורת חנוכה הנז"ל, ויש לי עוד הוספות שלא נדפסו שם - ולפרסמו, להפיצו במאות ובאלפי עתקים, זאת זכות גדולה, שבעז"ה נזכה עי"ז לתקן את הדבר. מה שיש לנו אפשרות לתקן בעולם הזה. והשם ברוך הוא יהיה בעזרנו, אכי"ר.

חלק ב' - שיעורי ליל שיש לבחורים, עלון 'תוצאות חיים'

מעשה המובא בגמ' הדומה למה שאירע בל"ג בעומר בעה"ר

נתחיל נושא קצר מענייני דיומא, בחוברת שערי יצחק (פ' אמור) כתבנו מספד על הרוגי מירון שנהרגו במיתה משונה רח"ל.

מצאנו מקום בש"ס שהוזכר מעשה דומה למה שאירע בל"ג בעומר, והוא בגמ' פסחים (סד:). וכך כתוב שם, תנו רבנן, מעולם לא נתמעך אדם בעזרה, חוץ מפסח אחד שהיה בימי הלל, שנתמעך בו זקן אחד, והיו קורין אותו פסח מעוכין. עכ"ל, ויש לשאול: (א) מיהו ה'זקן האחד'. (ב) מהו שקראו לו פסח 'מעוכין', הרי רק הוא נמעך והיו צריכים לקרוא לו פסח מעוך.

בגמ' בהמשך הובא עוד מעשה, תנו רבנן, פעם אחת ביקש אגריפס המלך ליתן עיניו באוכלסי ישראל. אמר ליה לכהן גדול, תן עיניך בפסחים. נטל כוליא מכל אחד, ונמצאו שם שישים ריבוא זוגי כליות, כפלים כיוצא מצרים. דהיינו שמספרם של עמ"י הגיע לסכום של 'שישים ריבוא זוגי כליות', וממשיכה הגמ' שכ"ז חוץ מטמא, ושהיה בדרך רחוקה, ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם, והיו קוראין אותו פסח מעובין. ע"כ.

ובמפרשים עשו חשבון של מספר האנשים שהגיעו לעזרה, ונמצא ששים עשרה מליון. ובמדרש איכא רבתי פ"א פסוק ג' מובא מעשה זה. והובא שם שהיה זה בהר הבית שהיה גודלו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. ומ"מ הדבר תמוה איך כ"כ הרבה אנשים יוכלו להכנס למקום כזה קטן. וזה מהניסים שהיו במקדש.

ביאור נפלא מי הוא אותו אדם שנמעך ומה גילגולו

הרמ"ע מפאנו כתב, שהגילגול של הזקן שנמעך בעזרה, היה השליש במעשה עם אלישע שדרסו אותו בשער העיר, ומת. ועכשיו חזר על אותו טעות שעשה, ולא תיקן את עצמו, ולכן מת באותה מיתה.

עוד חידוש כתב הרמ"ע מפאנו, שהוא היה גם גילגול של שר האופים. והקשר בינו לבין שר האופים לא כ"כ ברור ומ"מ כך כתב שם 'שר האופים הוא השליש אשר נרמס בשער וימות'.

והדימוי בין השליש לאותו זקן הוא מבאר כך. הרי השליש לעג לדברי אלישע שאמר "כעת מחר סאה סולת בשקל". היה בשומרון רעב כבד מאוד, עד כדי שהאנשים היו אוכלים את ילדיהם רח"ל. וכתוב בתוכחה שאישה בישלה את בנה ואכלה אותו עם חברתה, וסיכמה עם חברתה, שלמחרת היא תבשל את בנה, ולמחרת אותה אישה לא הסכימה, ובאה ליורם למשפט. וכשראה את המצב הנורא, נבהל. והלך לאלישע, ואמר לו אלישע, כעת מחר בשער שומרון סאה סולת בשקל. ואז מכרו ראש חמור בשמונים שקל, שהיה נדיר להשיג אוכל. ובסופו של דבר הארמים ברחו, ונתקיים דברי אלישע הנביא.

ובמדרש מובא שמה שליגלג השליש על דברי אלישע, לא היה מפני שלא האמין. אלא שחשב שכיון שהדור כ"כ פרוץ בעבירות, אינו ראוי לכאלה ניסים. ומכיון שלימד קטגוריה על ישראל, נענש.

עוד מובא במדרש ששר האופים נתלה מפני שבישר דברים רעים. וכן אותו זקן שעינו היתה רעה על עמ"י, שהתפלל ע"ז שהם כ"כ הרבה אוכלוסין, ולא אמר 'בלי עין הרע' וכדו'. ולכן שוב נענש באותה מיתה שנמעך. ולכן קראו לו 'פסח מעוכין' שהרי נמעך פעמיים.

בעניין הנ"ל, מח' אביי ורבא בעניין הנס בסגירת דלתות העזרה"

בגמ' בפסחים במשנה דף סד. כתוב, הפסח נשחט בשלוש כיתות, שנאמר "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל" קהל, עדה, וישראל. נכנסה כת הראשונה, נתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה, תקעו והריעו ותקעו. וכו' ובגמ' (סד:) כתוב, איתאמר, אביי אמר, ננעלו תנן. רבא אמר, נועלין תנן. והגמ' שואלת מאי בינייהו. ולכא' הנפק"מ פשוטה האם קרה נס, שלדברי אביי הדלתות ננעלו בנס, ולרבא לא. ותמוה שהגמ' שואלת "מאי בינייהו", ומ"מ בגמ' כתוב שהנפק"מ האם מותר לסמוך על הנס, שלדברי אביי, סומכים על הנס, והדלתות ינעלו לבד. ולרבא, לא סומכים על הנס. ורש"י מסביר,

שהיה צריך נס כדי שיהיה שלוש כיתות. שהרי אם כולם יכנסו בכת הראשונה, לא יהיה שלוש כיתות. וצריך בדווקא שלוש כיתות. ורבינו חננאל מסביר, שצריך נס שלא יהיה דוחק, וירמסו אחד את השני.

ולכא' הנפק"מ בגמ' הוא רק בעזרה, ולא לדורות. שמי התחייב שיהיה לנו נס. או שיתכן, שלימוד הגמ' שבכל מקום מצוה, סומכים על הנס.

הערות על מש"כ בחידושי ר' משה מאימראן בהסבר מח' אביי ורבא

ובחידושי ר' משה מאימראן על הגמ' כתב בזה"ל, אפשר דלא פליגי בגירסת המתני'. דאביי גורס ניעלו דלתות, בחיריק תחת הנו"ן, והנו"ן דגושה. והדגש מורה על אות נוספת, כאילו אמר ננעלו. ורבא היה גורס נעלו, בפתח. דהיינו נעלו דלתות העזרה. ע"כ. והביא ראיה מהגמ' בב"ק, ששם יש נידון האם גורסים לא נשאו, או לא נישאו. ונפק"מ, אם מדובר על האנשים, או על הנשים, יעו"ש.

וכתב שלא מסתבר לומר שיש מח' בין אביי לרבא בגירסת הגמ'. שהרי שניהם למדו אצל רבה, ושמעו גירסא אחת. ועוד כתב להקשות והא דאמר הש"ס הכא דאיכא למיסמך אניסא, ולא אמר דאיכא בינייהו דרבא לא היה סומך על הנס, וכתב, דלא מסתבר שנחלקו לעניין דינא. דמונין לו לרבא שלא נעשה נס. ובהכרח שגם רבא מודה שיתכן שהיה נס, רק מ"מ לא היו סומכים על הנס ובמציאות צריך לנעול.

ויש להקשות על דבריו, שהרי בכללי הדקדוק א"א לומר נעלו עי"ן בפתח, כיון שא"כ פירושו שכבר נעלו בעבר, כמו "ושחטו הפסח" שאם גורסים את השי"ן בפתח אז הפירוש עבר ואם גורסים בקמץ פירושו עתיד. וא"כ לא יתכן לומר נעלו בפתח.

אבל על כל פנים ראשית דבריו תמוהים, שכתב, שנחלקו אביי ורבא האם גורסים ניעלו או נעלו, (א) אין מילה כזאת ניעלו (ב) שכתב שהנו"ן דגושה. ותמוה, הרי אין בשום מקום אות דגושה בתחילת מילה. ורק כשיש 'פיצוץ', שמילה נופלת על מילה כמו "מה נאמר לאדוני", שהנו"ן בדגש כיון שהמילה "מה" נדחקת על המילה "נאמר". ומה שהביא דוגמא מהגמ' בב"ק לעניין נשאו או נישאו, אין הנידון דומה לראיה, ששם הדגש באות שי"ן שהיא השניה.

חשבון דברי המדרש כמה אנשים נכנסו לעזרה

במדרש איכה רבתי (פרשה א' אות א') כתוב בזה"ל, "העיר רבתי עם" מבקש אתה לידע כמה אוכלוסין היו בירושלים, מן כהניא את ידע, הדא הוא דכתיב ויזבח שלמה וכו' הדא הוא בבנין הראשון. אבל בבנין השני, פעם אחת ביקש אגריפס המלך לידע כמה מנין אוכלוסין שבירושלים אמר להם לכהנים הפרישו לי כוליא אחת מכל פסח ופסח, הפרישו לו שש מאות אלף זוגות של כליות כפליים כיוצאי מצרים, ואין לך כל פסח ופסח שלא היו עליו מנויין יותר מעשרה, תני רבי חייא אפילו ארבעים ואפילו חמישים. בר קפרא אומר אפילו מאה, חוץ ממי שהיה בדרך רחוקה.

ובביאור על המדרש כתוב, שהחשבון הוא מליון ומאתיים אלף, אבל חושבני שהחשבון הוא שתים עשרה מליון ומאתיים אלף, שהרי צריך להכפיל את השש מאות זוגות פי עשר ולפעמים היו יותר.

דיוק גירסת המדרש 'פסח מעוכן' - ביאור הלשון 'לימוד' קטגוריא

ועוד כתוב במדרש איכה, פעם אחת נכנסו להר הבית ולא היה מחזיקן, והיה שם זקן אחד, רמסוהו, ואותו הפסח היו קורין פסח מעוכן על שם שמעכו את הזקן. ע"כ. ומעשה זה הבאנו למעלה מהגמ' פסחים (סד:), ולכאז' כתוב זקן מכיון שהוא יותר חלש ולא יכל לחלץ את עצמו. וכבר גילינו את ה'סוד', שזקן זה הוא גילגולו של השליש. ונרמז בזה שקראו לו פסח 'מעוכין' בלשון רבים. ונרמז גם שמעכו אותו פעמיים. אבל במדרש כתוב, פסח 'מעוכן'. ולכאז' הפירוש הוא, מעוך שלהם. דהיינו ע"י הציבור, מצפיפות הקהל. ונראה שאין זה סתירה לדברי הרמ"ע מפאנו במה שכתב לעניין גילגולו.

אמרנו עוד שהחטא של השליש היה על זה שלימד קטגוריא על עם ישראל, שאמר שמגיע לעמ"י מבול. וכן כתוב עוד בהרבה מקומות שאסור ללמד קטגוריא על ישראל. שהרי אלישע נענש ע"ז שאמר "בתוך עם טמא שפתים אנוכי יושב" וכן בספרים כתבו דברים קשים נגד ספר הקנה, ואחד הדברים שכתבו שהוא מגנה את עמי הארץ, ומתפלל עליהם שימותו, ואסור ללמד קטגוריא על עמ"י.

ויש לשאול מהו הלשון לימוד קטגוריא, לכאוו' היה צריך לומר, אסור לומר קטגוריא, ומהו לשון 'לימוד' קטגוריא. וכן יש לשאול על מדרש הפסוק "ויהי שם לגוי גדול" 'מלמד' שהיו ישראל מצויינים שם.

וחושבני שלימוד כוונתו, לדבר שלא מפורש. שכאשר אומרים משהו נסתר ומגלים אותו, זה נקרא לימוד. שהרי בתחילה הדבר לא היה ידוע ולא חשבו עליו, שהרי לפני שאלישע אמר "בתוך עם טמא", אף נביא לא אמר זאת, והוא לימד וחידש דברים שלא ידעו.

ואם הדברים מפורשים וידועים לכולם, אין איסור באמירתם. שהרי זה לא לימוד קטגוריא, אם הדברים ידועים כבר.

מספד ממרן רבינו שליט"א על אסון מירון

מספד מר מלב חמרמר על האסון בעיר מירון, ויהי בנסוע הארון,
אקרא ולא אחשך בגרון, להסיר מישראל האף והחרון.

יִוְקֶדֶת אֵשׁ בְּקֶרְבָּנוּ, וְהָאֵחַ מְבוֹעֶרֶת לִפְנֵינוּ,
דָּוָה לִיבָנוּ וְחֲשָׁכוּ עֵינֵינוּ:

צָרָה וּמִצּוּקָה מִצָּאוֹנוּ, לִיבִי לִיבִי עַל חֲלָלֵינוּ,
מַעֲי מַעֲי עַל הַרוּגֵינוּ:

חַפּוּיִים רֹאשֵׁינוּ וּרְפּוּ יְדֵינוּ, תִּמְהוּ מִרְעוֹת מִתְנִינוּ,
כִּשְׁלוֹ וְתִשְׁשׁוּ בִּרְכָנוּ:

קוֹל צוּחָה בִּמְחַנְנוּ, מִיד הָאֱלֹהִים הָאֲדִירִים מִי יִצִּילָנוּ,
וְאַתָּה שֶׁמֶךְ מַעוֹלָם גּוֹאֲלָנוּ:

אוֹי נָא לָנוּ כִּי חֲטָאֲנוּ. הוּי, מָה הִיָּה לָנוּ.
אֵלֶּלִי, מָה בָּא עֲלֵינוּ:

שַׁבַּת מִשּׁוֹשׁ לִיבָנוּ, נִהְפָךְ לְאַבֵּל מִחוּלָנוּ,
נִסְפּוּ יַחַדִּיו יִקְרִי נַפְשָׁנוּ:

בְּמַעֲלֵי שַׁבָּתָא, בַּעוֹמְרָא תִּלְתִּין וְתִלְתָּא,
הִילּוּלָא וַחֲדוּתָא שַׁבָּתָה:

בְּמִירוֹן אֶתֶר קִדְשָׁא, דְּמֵאֲרֵי זוֹהָרָא קִדְשָׁא,
רִשְׁבִּי אֲבָן הָרֵאשָׁה:

אבוי לאותה כלימה קשה, אבוי לאותה חרפה ובושה,
מכתנו נחלה ואנושה:

נזדעזעה ארצנו הקדושה, כי יצא הקצף במנה גדושה,
מלפני אל נאזר בקדשה:

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף י"י בשנת התשפ"א,
ויהי הדבר אחרי המגפה:

מ"ה הרוגים אהובים וכשרים, זקנים ילדים ונערים,
זרע קדושים וטהורים:

בתוכם חמד-בחורים. שמו ישי יקר-יקרים,
אחד מיוחד בעם הנבחרים:

בן הרב ליאור מאיר ידיד נפשנו, מכנה מעלים יקירנו
ורב פעלים עצומים לתורתנו:

שדי אמר-נא די לגלותינו, כי נשבר לרסיסים לבנו,
וכפר נא לכל שאריתנו:

אבל אשמים אנחנו, חטאנו ועוינו הרשענו ומרדנו.
סלח ומחל, כי אתה אבינו אוהבנו:

נכספה וגם כלתה נפשנו, לחזות פני משיחנו,
להסתופף בחצרות בית קדשנו ותפארתנו:

ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, סוף וקץ לכל חטאתינו וצרותינו,
וכימות עניתנו שמחנו:
ואומרים הקהל יחד, הצור וגו'.

מספד על אסון מירון עם ביאור

בשיעור לבחורים בליל שישי, ביאר ממרן רבינו שליט"א את העניינים והלשונות בקינה זו, ואלו דבריו:

מספד מר מלב חמרמר הוא מלשון הפסוק במגילת איכה (פ"ב י"א) "כלו בדמעות עיני חמרמרו מעי". ופירושו, שמרוב צער המעיים התכווצו, דהיינו, שהלב מתכווץ מרוב צער בעה"ר, **על האסון בעיר מירון, ויהי בנסוע הארון**, הוא מליצה, והכוונה כאן לארון של מתים דהיינו שמספד זה נאמר לאחר הקבורה. אפילו שכוונת הפסוק לדבר טוב, אפשר להפוך את הכוונה לדבר רע, אומרים על הנודע ביהודא שבזמנו התחילו תנועת החסידות והנודע ביהודא לא אחז מזה, וסבר שלא צריך לומר לשם יחוד, וכתב ע"ז תשובה, ובסוף כתב, ו"חסידים יכשלו במ" דהיינו, במקום מה שכתוב בפסוק ופושעים יכשלו במ, הוא שינה וכתב "חסידים", ובמהדורה שניה, לא מצא חן בעיני המדפיס דבר זה שכביכול הוא "עוקץ" את החסידים שהם פושעים. ולכן הוא שינה, וכתב ופושעים יכשלו במ. וכשהנודע ביהודא ראה שינוי זה אמר בזה"ל, "אני עשיתי מהפושעים חסידים והוא עשה מהחסידים פושעים..." **אקרא ולא אחשך בגרון**, היא מלשון הפסוק (ישעיה פ' נ"ח א') "קרא בגרון אל תחשך, כשופר הרם קולך" והפכנו את סדר המילים, שבביל החרוז. וזה חלק מחוכמת החרוזים. **להסיר מישראל האף והחרון**. דהיינו להתפלל שיאמר לצרותינו די.

יוקדת אש בקרבנו, נוסח זה הוא חיקוי מפתחת הפיוט "אש תוקד בקרבי בהעלותי על לבבי" שחיבר ר"י הלוי, וגם פה הפכנו את הסדר, ולא התחלנו "אש יוקדת בקרבנו, מפני השם שבראשי הבתים. **והאח מבוערת לפנינו**, ועיין בירמיהו ל"ו, כ"ב ששם כתוב על יהויקים מלך יהודה, שכשקראו לפניו את מגילת איכה, ושמע מה שכתוב שם כעס כ"כ, עד שקרע את המגילה לקרעים, ושרף אותה באח. והוא הכלי שמבערים בו את האש, ויש עוד פירוש בחז"ל, שהכוונה לעצים שמחוברים באחווה. נמצא שיוקדת אש בקרבנו, זהו אש פנימית. והאח מבוערת לפנינו, זהו אש חיצונית. **דוה ליבנו וחשכו עינינו**:

צרה ומצוקה מצאנו, ליבי ליבי על חללינו, מעי מעי על הרוגינו: חפויים ראשינו ורפו ידינו, תמהו מַרְעוֹת מתנינו, כָּשְׁלוּ וּתְשָׁשׁוּ בְּרַפְנוֹ: כתוב "קול דודי דופק", הקב"ה מביא עלינו דברים שלא נשמעו ולא נראו בדור שלנו, שכשהתחילה מגיפת הקורונה אנשים התבלבלו, חשבו שמגיפות שייכות ל"פעם", והקב"ה דופק לנו והביא עלינו דברים משונים שלא הכרנו, וכן האסון במירון, שמעולם לא היה אסון כזה. ולא עוד, אלא שאח"כ הביא הקב"ה עלינו עוד ארבעת אלפים טילים, ובעה"ר אנשים לא מטיבים דרכיהם, השם ירחם.

קול צוּחָה במחננו, מיד האלהים האדירים מי יצילנו, ואתה שִׁמְךָ מעולם גואלנו: אוי נא לנו כי חטאנו. הוי, מה היה לנו. אֵלֶּלִי, מה בא עלינו: בעה"ר שִׁבְתָּ מְשׁוֹשׁ לִבְנֵינוּ, נִהַפְּךָ לְאַבֶּל מְחֻלָּנוּ, נִסְפּוּ יַחֲדָיו יְקִירֵי נַפְשָׁנוּ: כך באמצע השמחה של רשב"י הפסיק הכל וחזרו אנשים לבתיהם במעלי שבתא, בעומרא תלתין ותלתא, הילולא וחדותא שבתה: במירון אתר קדשא, דמארי זוהרא קדישא, רשב"י אבן הראשה: שהיא בעל הזוהר הקדוש, והוא האבן העיקרית, שעליו הרי כתוב בגמ' שבת דף יא., שתורתו אומנותו, ואפילו שאין הלכה כרשב"י, זה רק מפני שדרגתו הגבוהה לא מתאימה לעולם שלנו, ולעתיד יפסקו כמותו. אבוי לאותה כלימה קשה, אבוי לאותה חרפה ובושה, מכתנו נחלה ואנושה: דהיינו, כל שונאי ישראל ראו רעתינו ששו ויש אף שאמרו שלא מספיק מ"ה אנשים, השם ירחם. והתקיים בנו הפסוק באיכה פ"א כ"ב, כל איבי שמעו רעתו ששו."

נזדעזעה ארצנו הקדושה כי יצא הקצף בַּמָּנָה גְדוֹשָׁה, מלפני אל נאזר בקדשה: דהיינו, כזה אסון נורא תוך רגעים ספורים. וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף י"י בשנת התשפ"א, ויהי הַדָּבָר אַחֲרֵי הַמַּגָּפָה: מגפת הקורונה נראתה דועכת ולא די לנו, אלא שאז נוסף אסון נורא זה.

מ"ה הרוגים אהובים וכשרים, זקנים ילדים ונערים, זרע קדושים וטהורים: בעה"ר, כולם היו שם, ילדים, נערים וזקנים, ובדקו ומצאו שלכל המ"ה הרוגים אלו, לא היה מכשיר לא כשר. וזהו ממש אהובים וכשרים. בתוכם חמד-בחורים. שְׁמוֹ יִשִּׁי יְקָר-יְקָרִים, אחד מיוחד בעם הנבחרים: בחור זה היה בן שבע עשרה וחצי, עם פיאות, ונלחם עליהם, לא היה לו קל. בן הרב ליאור מאיר ידיד נפשנו, מכנה מַעֲלִים יְקִירָנוּ ורב פעלים עצומים לתורתנו. ב"ה הוא ייסד בעירו את בהכ"נ מהרי"ץ

ועושה הרבה פעילות למען המסורת, הלכה ויהדות. **שדי אָמַר – נא די לגלותינו, כי נשבר לרסיסים לבנו, וכפָּר נא לכל שאריתנו:** בעה"ר אסון זה הוא ממש מזעזע, אבל לצערנו כמה שעושים חיזוקים, למשל, במגיפה על דיבורים בבית הכנסת, לא רואים שינוי, והדברים היו צריכים להשתנות, ולצערנו חסר יראת שמים. וחושבני, שהטעות הראשונה שנכנסים לבית הכנסת בלא השתחויה להיכל, שזה מביא את הרגשת היראה לבית הכנסת, בראשית חכמה כתב, שבית הכנסת הוא "מלא מאור השכינה", ואפילו שאיננו רואים זאת צריך לדמיין ולהכניס את זה למחשבה. **אבל אשמים אנחנו,** גם אם המשטרה אשמה שעשו חסימות, לא זה הנקודה, ואנחנו צריכים לעשות את החשבון שלנו, לתקן את מה שאנחנו לא בסדר. **חטאנו ועוינו הרשענו ומָרְדְּנו. סָלַח וּמָחַל, כי אתה אבינו אוֹהֵבֵנו: נכספה וגם כלתה נפשנו, לחזות פני משיחנו, להסתופף בחצרות בית קדשנו ותפארתנו: ולא ישמע עוד שוד וְשָׁבֵר בגבולנו, סוף וקץ לכל חטאתינו וצרותינו, וְכִימוֹת עֲנִיתָנו שְׁמַחְנו:** וגם פה הפכנו את המלים כדי לסיים בדבר טוב, שלשון הפסוק הוא "שמחנו כימות עניתנו". **ואומרים הקהל יחד, הצור וגו'.** השם ברוך הוא יזכינו, שבעז"ה לא נצטרך שהקב"ה יזעזע אותנו בעוד אסונות, ר"ל. וכל אחד צריך לקבוע לעצמו את חשבון הנפש, לתקן את עצמו, ונראה שכבר הקב"ה אחר כתלנו "קול דודי דופק", ובעז"ה אנו מצפים שלא יהיה תשעה באב השנה, אכ"ר.

עמותה להפצת תורת יהדות תימן
בנשיאות מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

עמותה רשומה מס' 764736 | כתובת: רח' רימון 11 בני ברק

דוא"ל netivotmaharitz@gmail.com

טלפון: 053-31-333-27

לתרומות:

בנק מזרחי טפחות (20) סניף 430 ח-ן 423998

ע"ש עמותת נתיבות מהרי"ץ

ובכל עמדות "נדרים פלוס" ברחבי הארץ

בכרטיס אשראי, ובהו"ק בנקאית

לתרומה טלפונית:

"נדרים פון" 03-7630585 שלוחה 3102

ובטלפון משרדי העמותה.

לשיעורים, עלונים ולפעילות העמותה

בקרו אותנו באתר "נתיבות מהרי"ץ" בכתובת:

<https://yemenite-jews.co.il>